

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj
ISSN: 1318-1920

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.

Tel: (+386) 1 478 10 12

Fax: (+386) 1 478 10 70

E-mail: publicistika.umar@gov.si

<http://www.gov.si/umar/public/dz.php>

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v publikaciji Delovni zvezki UMAR, ne odražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Avtorja: mag. Rotija KMET ZUPANČIČ, Jure POVŠNAR

Odgovorna urednica: Eva ZVER

Prevod povzetka: Tina POTRATO

Lektoriranje povzetka: Dean JESSON

Lektoriranje: Služba za prevajanje in lektoriranje Generalnega sekretariata Vlade RS

Grafikoni: Marjeta ŽIGMAN

Tehnična urednica, prelom: Ema Bertina KOPITAR

Distribucija: Katja FERFOLJA

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Naslovnica: Sandi RADOVAN, Studio DVA

Naklada: 200

Ljubljana, 2007

Rotija Kmet Zupančič, Jure Povšnar

Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih – učinki liberalizacije

Delovni zvezek 3 / 2007

Delovni zvezek št. 3/2007 sta pripravila:

Rotija Kmet Zupančič

Telekomunikacije, Povzetek, Uvod, Zaključek

Jure Povšnar

Oskrba z električno energijo, Oskrba s plinom, Železniški promet, Poštne storitve

Kazalo

Povzetek	7
Summary	8
1 Uvod	9
2 Zakonodajni okvir	10
3 Indikatorji strukturnih sprememb	17
A Ovire za vstop v panogo	17
B Delež državnega lastništva	19
C Struktura trga	21
D Cene	25
E Zaposlenost in produktivnost	35
4 Zaključek	40
Literatura in viri	42

Povzetek

Med strukturnimi reformami za povečanje konkurenčnosti gospodarstev ima pomembno mesto liberalizacija mrežnih dejavnosti. V delovnem zvezku predstavljamo izpeljane reforme na področju energetike, prometa, pošte in telekomunikacij ter njihovo uresničevanje v Sloveniji. Z uporabo izbranih indikatorjev, kakršni so delež državnega lastništva, struktura trgov, gibanje cen, produktivnosti in zaposlenosti, poskušamo oceniti prve rezultate odpiranja teh trgov konkurenci. Ugotovili smo, da je bil v preteklosti v večini dejavnosti (razen železniškega prometa) že sprejet ustrezen zakonodajni okvir, ki daje pravno podlago za liberalizacijo mrežnih dejavnosti. Vendar pa je med ovirami za vstop na trge teh dejavnosti poleg visoke koncentracije ponudnikov storitev pomembna predvsem počasnost uveljavljanja sprejete zakonodaje v praksi, kar je pogosto tudi posledica velikih začetnih težav na novo vzpostavljenih regulatornih organov. Privatizacija ponudnikov storitev v mrežnih dejavnostih, ki je poleg odpiranja trgov prav tako poglobitni dejavnik izboljšanja učinkovitosti oskrbe na tem področju, večinoma še ni bila izpeljana. Indikatorji strukture trga kažejo, da se konkurenca v večini teh dejavnosti vzpostavlja počasi, tam, kjer so bili v zadnjih letih narejeni pozitivni premiki, pa je tržni delež prevladujočega operaterja še razmeroma visok. Gibanje cen storitev na tem področju je nekako še vedno odsev censke regulacije v preteklosti in vpliva drugih dejavnikov, v nekaterih dejavnostih pa deloma že kaže na vzpostavljanje konkurenčne tržne strukture (telekomunikacije, oskrba z električno energijo). Ocenjujemo, da so učinki liberalizacije ponekod že vidni v rasti produktivnosti ali zaposlenosti (predvsem v telekomunikacijah), v oskrbi z električno energijo podatki razkrivajo racionalizacijo pri številu zaposlenih, v nekaterih dejavnostih pa porast produktivnosti lahko pripišemo pripravam na liberalizacijo trgov (železniški promet, poštna storitve).

Ključne besede: mrežne dejavnosti, oskrba z električno energijo, oskrba s plinom, železniški promet, telekomunikacije, poštna storitve, liberalizacija, učinki liberalizacije.

Summary

The liberalisation of network industries has an important place among the structural reforms aimed to boost the competitiveness of the economy. In the working paper we describe reforms in electricity and gas supply, postal services and telecommunications and their implementation in Slovenia. We attempt to estimate the first results of the opening of markets by using a set of indicators such as the share of state ownership, market structure (the share of incumbent operators), price developments, changes in productivity and employment. We found that an appropriate legislative framework for liberalisation of these markets has been adopted in almost all industries (with the exception of railway transport). Nevertheless, beside the high concentration of suppliers, one of the greatest barriers to entering the markets is the rather slow implementation of legislation, which is often due to difficulties arising from a lack of experience among the newly established regulatory authorities. Privatisation of state-owned operators, which also has an important role in boosting the effectiveness of service provision, has in most cases not yet been carried out. Indicators of market structure show that competition has been arising very slowly; where positive steps have recently been made, the share of incumbent operators is still relatively high. Price developments in network industries partly reflect the increase in competition (telecommunications and electricity supply), but they are to some extent also the result of price setting in the past and other factors. We estimate that productivity gains in some industries already reflect the increase in competition (mostly in telecommunications), while in some others, increases in productivity can be attributed to the preparations for market liberalisation (railway transport, postal services). In electricity supply, rationalisation in the number of employees can be observed.

Key words: network industries, electricity supply, gas supply, railway transport, telecommunications, postal services, liberalisation, effects of liberalisation.

1 Uvod

S pojavom in širjenjem globalizacije postajajo strukturne reforme in s tem povezane spremembe vse pomembnejša tema v svetovnem gospodarskem razvoju. Pozornost je usmerjena v odpravljanje ovir za razvoj konkurence, fleksibilnost trga dela in cen ter spodbujanje inovativnosti. Med strukturnimi reformami ima pomembno mesto tudi deregulacija oziroma liberalizacija mrežnih dejavnosti, v katerih so bili zlasti v Evropi v preteklosti značilni močni državni monopoli (telekomunikacije, energetika, promet). Odpiranje trgov teh dejavnosti konkurenci se je v evropskih državah okrepilo v devetdesetih letih, dodaten zalet pa so te reforme dobile z Lizbonsko strategijo, katere cilj je povečanje konkurenčnosti evropskih gospodarstev. Evropska komisija je v letu 2006 objavila že drugo horizontalno poročilo, v katerem ocenjuje napredek pri liberalizaciji mrežnih dejavnosti. V njem ugotavlja, da so države članice naredile velikanske premike pri odpiranju teh trgov, še vedno pa obstaja vrsta dejavnikov, ki zavirajo razvoj učinkovite konkurence. Evropska komisija je v poročilu zapisala tudi, da se rezultati reform že kažejo v večji učinkovitosti mrežnih dejavnosti, pozitivni učinki pa se prenašajo še na druge dejavnosti, zlasti one, ki so največji uporabniki teh storitev.

Tudi Slovenija je pri vključevanju v Evropsko unijo sprejela evropski zakonodajni okvir na tem področju, ki daje pravno osnovo za liberalizacijo mrežnih dejavnosti. Liberalizacijski procesi v telekomunikacijah, energetiki in prometu so stekli v začetku tega desetletja, zato bi danes že lahko pričakovali prve učinke sprememb. Namen delovnega zvezka je predstaviti izpeljane reforme in njihovo uresničevanje ter poskusiti oceniti prve rezultate odpiranja teh trgov konkurenci. Pri tem smo si pomagali z izbranimi indikatorji, ki kažejo strukturne premike v mrežnih dejavnostih po izpeljani liberalizaciji. Ugotovili smo, da je bil v preteklosti v večini dejavnosti že sprejet ustrezen zakonodajni okvir, vzpostavljanje konkurence v praksi in privatizacija, ki navadno spremlja liberalizacijo, pa potekata razmeroma počasi. Prvi učinki reform se kažejo v postopnem spreminjanju tržnih struktur v smeri zmanjševanja deležev prevladujočih ponudnikov. Pri nekaterih storitvah je zaznati tudi znižanje cen, učinki reform pa ponekod deloma že odsevajo v gibanju zaposlenosti in produktivnosti.

Vsebina delovnega zvezka je naslednja: v prvem delu je predstavljen zakonodajni okvir za liberalizacijo mrežnih dejavnosti. Temu sledi obširnejše poglavje, namenjeno strukturnim spremembam po izpeljani liberalizaciji. Sestavljeno je iz petih sklopov, v katerih po posameznih dejavnostih (telekomunikacije, energetika, promet) podajamo pregled po naslednjih indikatorjih: ovire za vstop v panogo, delež državne lastnine, struktura trga, cene, produktivnost in zaposlenost. Delovni zvezek končujemo s sklepnimi ugotovitvami.

Liberalizacija mrežnih dejavnosti ima pomembno mesto med strukturnimi reformami za povečanje konkurenčnosti

Delovni zvezek prinaša poskus ocene prvih učinkov odpiranja teh trgov v Sloveniji

2 Zakonodajni okvir

Konec devetdesetih let in v začetku tega desetletja je bila v Sloveniji formalno izpeljana liberalizacija mrežnih dejavnosti. Tako je danes zakonodajni okvir na tem področju popolnoma usklajen z zakonodajo Evropske unije oziroma se z njo ob morebitnih spremembah sproti usklajuje. V tem poglavju predstavljamo glavne mejnike te liberalizacije v Sloveniji in značilnosti sedanje ureditve.

Oskrba z električno energijo

Proces vzpostavljanja trga z električno energijo v Sloveniji se je začel že v letu 2000 in se v naslednjem letu pospešeno nadaljeval. Podlaga zanj je bil Energetski zakon (1999, 2000)¹, ki je v našo zakonodajo prenesel dotedanje direktive² EU s področja oblikovanja notranjega evropskega trga električne energije. Že v letu 2000 so se upravljavci prenosnega in distribucijskih omrežij ločili od izvajalcev dejavnosti prenosa in distribucije. Ustanovljena je bila Agencija za energijo kot neodvisna organizacija za nadzor nad trgom električne energije in zemeljskega plina in ustanovljen je bil organizator trga (borza elektrike). Energetski zakon je uvedel licence za opravljanje energetske dejavnosti, avtoriziranje proizvodnje z energetskim dovoljenjem, uvedel je status kvalificiranih proizvajalcev električne energije, v skladu z direktivami EU je dal možnost zaščite domačih primarnih virov in nakazal okvir za reševanje naslednjih investicij. Na trgu so poslej lahko nastopali tudi trgovci, tržni posredniki in zastopniki. Po 15. aprilu 2001 so upravičeni odjemalci, ki lahko prosto izbirajo dobavitelja, postali vsi odjemalci električne energije, katerih priključna moč presega 41 kW na enem odjemnem mestu, in izvajalci distribucije električne energije. Tako je v Sloveniji v letu 2001 delež odprtosti trga³ dosegel 65 %, kar je bilo več od marsikatero tedanje članice EU, saj so direktive v tem času zahtevale le 30-odstotno odprtost⁴.

Z letom 2003 se je cena za električno energijo že delila na ceno za uporabo omrežja in ceno za energijo, čezmejne prenosne zmogljivosti pa so se že dodeljevale nediskriminacijsko. V letu 2002 je Agencija za energijo pripravila regulativni okvir za obdobje 2003–2005, tako da je pripravila metodologijo za ekonomsko reguliranje javnih podjetij prenosa in distribucije ter cenik za uporabo elektroenergetskih omrežij. Čeprav je čezmejno trgovanje z električno energijo v manjšem obsegu potekalo že v prejšnjih letih, lahko leto 2003 označimo kot leto zunanjega odprtja slovenskega trga z električno energijo. Bil je sprejet pravilnik o načinu in pogojih dodeljevanja ter merilih za dostop do čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Vlada je določila, da se mora pri tem uporabljati metoda sorazmernega znižanja zahtev – *pro rata*, ki sicer ni najbolj tržna, ker več prenosnih zmogljivosti dobijo največji porabniki, in ki jo bo po izteku prehodnega obdobja zamenjalo dražbeno dodeljevanje zmogljivosti. Tudi ta metoda ni popolna, saj mnogokrat privede do nepolno izkoriščenih prenosnih zmogljivosti. Enega od ustrežnejših pristopov predlaga tudi Evropska komisija v svojem poročilu⁵. Namesto avkcij na posameznih mejah držav naj bi se zainteresirane stranke na trgu potegovala za dodelitev čezmejnih prenosnih zmogljivosti na mejah

Trg z električno energijo se je začel liberalizirati najprej

Omrežnina se je v letu 2003 že posebej obračunavala

¹ Energetski zakon, Uradni list RS, št. 79/99 in 8/00.

² Pomembna zlasti Direktiva Evropske komisije o enotnem trgu z električno energijo v državah EU (96/92/EC)³.

³ Gre za notranjo odprtost trga (ne za odprtost za mednarodno menjavo), to je za delež porabe električne energije tistih odjemalcev, ki lahko prosto izbirajo dobavitelja v celotni porabi električne energije.

⁴ Poročilo o delu Agencije za energijo in stanju na področju energetike v letu 2001, 2002.

⁵ Economic reforms and competitiveness: key messages from the European Competitiveness Report 2006, 2006.

zaokroženih regij več držav. Tako bi se hkrati spraznila trg energije in trg prenosnih zmogljivosti.

V letu 2004 sta bila sprejeta Resolucija o Nacionalnem energetskega programu ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Energetskega zakona, od polletja pa so tarifni odjemalci ostala le še gospodinjstva. Oba dokumenta sta omogočila nadaljnji razvoj slovenskega energetskega trga v skladu z evropskimi direktivami⁶. Sprejeti so bili tudi pomembni podzakonski akti, predvsem uredbe o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb sistemskih operaterjev za prenosno in distribucijska omrežja električne energije, ki so temeljile na metodologijah, po novem, Javne agencije RS za energijo (AGEN-RS). S prvim julijem 2004 so vsi odjemalci električne energije, razen gospodinjstev, postali upravičeni odjemalci, ki si lahko prosto izbirajo dobavitelja in z njim tudi sklenejo individualno pogodbo o dobavi elektrike. Stopnja (notranje) odprtosti oziroma sproščenosti trga se je tako s prejšnjih 65 % povišala na okoli 75 %, kolikor je znašala poraba električne energije upravičenih odjemalcev v primerjavi s porabo električne energije upravičenih in tarifnih odjemalcev skupaj.

Agencija je v letu 2005 pripravila drugi regulativni okvir za obdobje 2006–2008 in kazalo je, da se trg normalno razvija⁷. Močno se je povečala količina trgovane električne energije na veleprodajnem trgu. Prodane je bilo skoraj štirikrat toliko, kolikor je bilo dobavljene in porabljene. Predvsem zaradi večje dostopnosti in urejenosti sosednjih trgov⁸ ter velikih razlik v cenah električne energije med državami se je zelo povečalo tudi čezmejno trgovanje. Količina električne energije, uvožene in izvožene po slovenskem prenosnem omrežju, je pomenila kar 75 % letne porabe slovenskih odjemalcev. Povečalo se je število tistih, ki so zamenjali dobavitelja, čeravno se je njihova skupna poraba električne energije znižala (kar je lahko pozitivno, saj je cilj liberalizacije, da se tudi manjši odjemalci lahko odločajo o zamenjavi dobavitelja).

Oskrba z zemeljskim plinom

Odpiranje trga z zemeljskim plinom se je začelo v letu 2003, dve leti pozneje kakor pri električni energiji. Pravne podlage za to odpiranje so dane z Energetskim zakonom iz leta 1999. V letu 2002 so potekale priprave na odprtje trga. Kot obvezni gospodarski javni službi sta bili določeni dejavnosti upravljanja prenosnega omrežja in prenosa zemeljskega plina, medtem ko sta dejavnosti upravljanja distribucijskega omrežja in distribucije zemeljskega plina dobili status izbirne gospodarske javne službe. Dobava zemeljskega plina je bila ločena od transporta zemeljskega plina po prenosnem omrežju. Odjemalci z več kakor 25 milijoni kubičnih metrov zemeljskega plina letno na enem odjemnem mestu ali če plin uporabljajo za proizvodnjo električne energije, so v skladu z Energetskim zakonom⁹ s 1. januarjem 2003 postali upravičeni odjemalci in lahko sami prosto izbirajo dobavitelja. Veljalo je načelo izpogajane oziroma dogovorjenega dostopa do omrežja. Upravljevec prenosnega plinovodnega

***Sredi leta 2004
je bilo
sproščenega že
75 % trga z
električno
energijo***

***V letu 2003 je
bil trg z
zemeljskim
plinom odprt
polovično***

⁶ Pomembnejše novejšie direktive s tega področja so bile: Direktiva 2003/54/ES o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo, sprejeta 26. junija 2003, Direktiva 2001/77/ES o spodbujanju proizvodnje električne energije iz obnovljivih virov energije na notranjem trgu z električno energijo, sprejeta 27. septembra 2001, Direktiva 2004/8/ES o spodbujanju soproizvodnje toplote in električne energije na notranjem trgu z električno energijo, sprejeta 11. februarja 2004, in Direktiva 2003/87/ES o vzpostavitvi sistema za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v Skupnosti in o spremembi Direktive Sveta 96/61/ES, sprejeta 13. oktobra 2003.

⁷ Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, 2006.

⁸ Sem sodi tudi ponovna vključitev nekaterih balkanskih držav v sinhrono obratovanje z evropskim elektroenergetskim omrežjem.

⁹ Energetski zakon, Uradni list RS, št. 79/99; zakon pomeni vpeljavo Direktive 98/30/EC o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom v naš pravni red.

Zaradi še veljavnih dolgoročnih pogodb do dejanskih zamenjav dobaviteljev še ni prihajalo

V našo zakonodajo smo prenesli vrsto direktiv za področje železnic...

omrežja je konec leta 2003 že objavil okvirne cene in pogoje za njegovo uporabo. Po delnem odprtju trga so upravičeni odjemalci postala distribucijska podjetja, ki so si v tem letu pospešeno prizadevala za izboljšanje svojega prihodnjega položaja na trgu, kar se nanaša zlasti na podeljevanje koncesij ter na obnovo in gradnjo plinovodov. Poleg tega je bilo še 20 upravičenih odjemalcev, od teh jih je devet uporabljalo plin za proizvodnjo električne energije, 11 pa je bilo velikih industrijskih odjemalcev. Stopnja odprtosti trga, merjena kot delež porabe upravičenih odjemalcev v celotnem odjemu zemeljskega plina, je v letu 2003 znašala dobrih 50 %.

Tudi za odpiranje trga z zemeljskim plinom je bilo leto 2004 nekako prelomno, saj se je stopnja odprtosti povečala na 90 % in pri tarifnem odjemu so ostala le gospodinjstva. Podobno kakor pri električni energiji sta tudi pri razvoju trga zemeljskega plina nove smernice, skladne z zadnjimi evropskimi direktivami,¹⁰ določili Resolucija o nacionalnem energetskega programu in novela Energetskega zakona. V letu 2004 je vlada z uredbo na novo določila pogoje za izvajanje gospodarske javne službe systemskega operaterja prenosnega omrežja zemeljskega plina, prav tako pa nove pogoje za priključitev odjemalcev na prenosno omrežje. Potekale so tudi priprave na pravno ločitev systemskega operaterja prenosnega omrežja. Regulacija distribucijskih podjetij je bila pred spremembami Energetskega zakona v pristojnosti lokalnih skupnosti, poslej pa na omrežnine, tarifne sisteme in splošne dobavne pogoje vpliva tudi Javna agencija RS za energijo. To je pomenilo prehod z izpogajanega na regulirani dostop do omrežij. Tudi del distribucijskih podjetij je že izpeljal računovodsko ločitev (tržne in netržne) dejavnosti. S 1. julijem 2004 so vsi odjemalci zemeljskega plina, razen gospodinjstev, postali upravičeni odjemalci s (formalno) možnostjo proste izbire dobavitelja. Stopnja odprtosti trga se je s polovične povišala na 90 %. Pri zemeljskem plinu je bilo podjetje Geoplin, d. o. o., v letu 2004 edini ponudnik plina s prenosnega omrežja, upravičeni odjemalci pa so imeli vsi sklenjene dolgoročne pogodbe o dobavi zemeljskega plina, tako da dejanskih zamenjav dobavitelja v tem letu še ni bilo.

V letu 2005 so se že obračunavale omrežnine za prenosno omrežje, kar je prispevalo k preglednosti cen, sprejeti pa so bili tudi akti za ureditev trga na distribucijski ravni. Medtem ko je Javna agencija RS za energijo že leto prej določila omrežnine na prenosnem omrežju, je v letu 2005 izdala še potrebne metodologije za določitev omrežnine za distribucijska omrežja zemeljskega plina, kar operaterjem omogoča, da pripravijo predloge omrežnin in jih dajo agenciji v soglasje¹¹. Z določitvijo omrežnin je izpolnjen tudi pogoj za menjavo dobavitelja na distribucijski ravni. V letu 2005 se je nadaljevalo dopolnjevanje ureditve trga zemeljskega plina z zahtevami direktive o zanesljivi oskrbi in uredbe o dostopu do prenosnih omrežij¹².

Železniški promet

Veljavni Zakon o železniškem prometu je bil sprejet leta 1999, s čimer je Slovenija pristopila k postopnemu prilagajanju slovenskega železniškega sistema ureditvi EU. Ta zakon je prenesel v našo zakonodajo vrsto evropskih direktiv za področje železnic (Direktiva Sveta 91/440/EGS z dne 29. julija 1991 o razvoju železnic Skupnosti in njene dopolnitve v direktivi Evropskega parlamenta in

¹⁰ Na področju zemeljskega plina je bila v tem času ključna Direktiva 2003/55/ES o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom, sprejeta 26. junija 2003.

¹¹ Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, 2006.

¹² Direktiva 2004/67/ES o ukrepih za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe z zemeljskim plinom in Uredba Evropskega parlamenta in Sveta 1775/2005 o pogojih za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina, 2004.

Sveta 2001/12/ES z dne 26. februarja 2001, Direktiva Sveta 95/18/ES z dne 19. junija 1995 o izdaji licence prevoznikom v železniškem prometu in njena dopolnitev v direktivi Evropskega parlamenta in Sveta 2001/13/ES z dne 26. februarja 2001 in Direktiva 2001/14/ES z dne 26. februarja 2001 o dodeljevanju železniških infrastrukturnih zmogljivosti, naložitvi uporabnin za uporabo železniške infrastrukture in podeljevanju varnostnega spričevala). Tako smo pravno izpolnili pogoje za prost pristop do železniške infrastrukture, zagotovili računovodsko delitev Slovenskih železnic na prevozniško in infrastrukturno dejavnost, ustanovili Direkcijo za železniški promet kot neodvisni organ in izpolnili vse ključne smernice direktiv Evropske skupnosti na področju železnic. Temeljna funkcija Direkcije za železniški promet, ki je bila ustanovljena kot organ v sestavi Ministrstva za promet, je bila opravljanje nekaterih upravnih in nadzornih nalog za zagotavljanje nediskriminacijskega prostega pristopa do javne železniške infrastrukture. Funkcijo upravljavca infrastrukture pa so opravljale Slovenske železnice, ki so bile tedaj organizirane kot delniška družba.

Do ne najustreznejših sprememb na tem področju, ki pa jih ni narekovala evropska zakonodaja, je prišlo s sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o železniškem prometu (2002). S tem zakonom je bila namreč ustanovljena Javna agencija za železniški promet RS, ki je bila kot oseba javnega prava izločena iz Ministrstva za promet. Prevezla je velik del pristojnosti Slovenskih železnic, predvsem na infrastrukturnem področju, med drugim funkcijo upravljavca javne železniške infrastrukture. Pri tem je treba poudariti, da agencija kot upravljevec javne železniške infrastrukture ne opravlja več nalog upravljavca, temveč jih pogodbeno spet prenaša na železnico kot pooblaščenega upravljavca. Taka ureditev se je v praksi pokazala kot neustrezna in neprimerljiva z ureditvijo železniškega sistema v drugih državah. Pristojnosti in funkcije, ki jih železnici in agenciji določa veljavni zakon, niso primerljive s tistimi v kateri od naših zahodnih sosed, članic EU, oziroma železnicami, s katerimi imamo najtesnejše poslovne odnose (Avstrija, Italija, Nemčija, Švica). Vloga agencije na področju železniškega prometa tudi ni primerljiva s funkcijami drugih javnih agencij v Republiki Sloveniji na podobnih gospodarskih področjih (energetika, telekomunikacije).

Novi zakon, ki je bil sprejet v januarju 2007, v naš pravni red prenaša evropsko zakonodajo t. i. drugega infrastrukturnega paketa železniških direktiv, sprejetega v EU v letu 2004, Slovenske železnice pa bodo spet enovito podjetje. Sprejeti zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o železniškem prometu (2007) zmanjšuje naš zaostanek pri uveljavljanju evropske železniške zakonodaje. Zakon vpeljuje direktivo 2004/51/ES, katere rok za prenos določb v nacionalni pravni red je potekel konec decembra 2005, in direktivo 2004/49/ES, katere rok za prenos je potekel konec aprila 2006. Uvajata nove odnose in razmerja med prevozniki, upravljavci in od njih neodvisnimi organi, predvsem glede urejanja varnosti železniškega prometa. Na podlagi obeh direktiv se upravljanje javne železniške infrastrukture prenaša z Javne agencije za železniški promet na Slovenske železnice, na področju razvoja in investicij pa se funkcija prenaša z Javne agencije za železniški promet na Ministrstvo za promet, za kar naj bi bila ustanovljena nova direkcija v sestavi ministrstva. Javna agencija za železniški promet naj bi prevzela funkcijo varnostnega organa, Ministrstvo za promet pa tudi funkcijo preiskovalnega organa. Slovenske železnice bodo tako spet enovito podjetje, ki bo organizirano koncernsko. S svojimi odvisnimi družbami bo opravljalo vzdrževanje in upravljanje železniške infrastrukture, vodenje železniškega prometa, prevoz potnikov in blaga po javni železniški infrastrukturi, vleko vlakov in tehnično-vagonske dejavnosti.

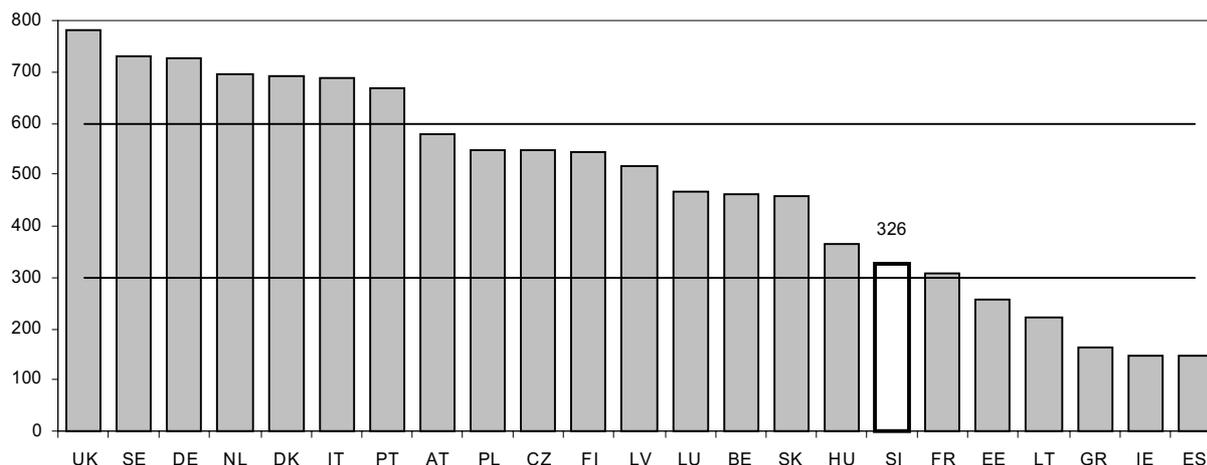
Slovenija se je po stopnji liberalizacije trga železniških storitev med državami EU v začetku leta 2004 uvrstila razmeroma nizko. Primerjavo odprtosti

...nekaterne naše konkretne rešitve pa se niso pokazale kot najboljše

Po novem zakonu so Slovenske železnice spet enovito podjetje

železniških trgov v državah EU (Rail Liberalisation Index 2004, 2004) so opravili v IBM Business Consulting Services v povezavi s Christianom Kirchnerjem z univerze Humboldt iz Berlina. Študija je nastajala v februarju in marcu leta 2004. Skupni indeks liberalizacije železniških storitev je sestavljen iz 30 % indeksa zakonodaje in 70 % indeksa dostopa do omrežja. Slovenija se je s 326 indeksnimi točkami uvrstila na rep skupine držav, ki so z liberalizacijo teh trgov v zamudi; le še nekaj držav EU je z liberalizacijo povsem na začetku in so zato za nami (glej graf).

Slika 1: Indeks liberalizacije železniškega prometa za leto 2004

Vir: IBM Business Consulting Services in Kirchner, 2004

Opombe: Indeks nad 600 – uvajanje direktiv v roku, od 300–600 – zamuda pri uvajanju in pod 300 – uvajanje je povsem na začetku.

Večja liberalizacija trga železniških in poštnih storitev bo še sledila

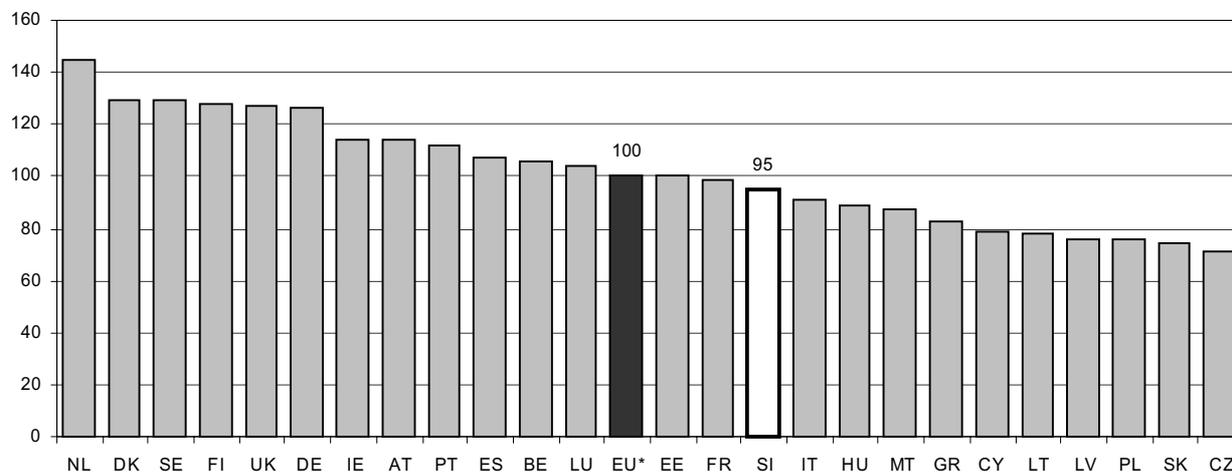
Ocenjeno je bilo, da Slovenija ne zaostaja toliko po prevzemanju evropske zakonodaje kakor po dejanski možnosti dostopa konkurenčnih prevoznikov do železniškega omrežja. Po indeksu zakonodaje je 12 držav EU uvrščeno nižje od Slovenije (Malta in Ciper nista vključena, ker železniškega omrežja nimata). Drugače pa je pri indeksu dostopa do omrežja, kjer se za nami zvrsti le še pet držav EU, medtem ko je v 17 državah EU možnost dostopa na trg železniških storitev večja.

Poštna storitve

Pripravljenost Slovenije na liberalizacijo trga poštnih storitev v EU je skoraj tolikšna, kolikršna je povprečna v Evropi. V Sloveniji je maja 2004 začel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o poštnih storitvah (Uradni list RS, št. 37/2004), ki je v celoti usklajen z direktivami EU. Formalno je nadaljeval odpravo pravnih ovir za vstop konkurence na trg poštnih storitev v Republiki Sloveniji, tako da je mogoča nadaljnja liberalizacija tega trga tudi v Sloveniji. Poštne direktive EU (direktiva 97/67/EC, dopolnjena z direktivo 2002/39/EC) predvidevajo polno odprtje trga poštnih storitev za konkurenco s 1. januarjem 2009. PricewaterhouseCoopers je med novembrom 2005 in majem 2006 opravil študijo, koliko so posamezne države EU pripravljene na to odprtje. Skupni indeks pripravljenosti so sestavili na osnovi značilnosti nacionalnih trgov poštnih storitev (stopnja urbanizacije, število poštnih storitev na prebivalca ...), regulatorja (neodvisnost, izkušnje, dejanska zavzetost za liberalizacijo, zakonodaja ...), ponudnika univerzalnih storitev (produktivnost dela, delež oddanih poštnih enot zunanjim izvajalcem, razvoj novih produktov, pripravljenost vodstva na prestrukturiranje ...) in obsega univerzalne poštne storitve (število poštnih enot na km², število poštnih enot na prebivalca, pogostnost dostavljanja pošte,

politična volja za krčenje področja univerzalne storitve ...). Po skupnem indeksu pripravljenosti na odprtje trga poštne storitve se je Slovenija uvrstila malo pod povprečje držav EU (glej sliko), med Italijo in Francijo.

Slika 2: Indeks pripravljenosti na polno odprtje trga poštne storitve za obdobje 2004–2006

Vir: PricewaterhouseCoopers, The Impact on Universal Service of Full Market Accomplishment of the Postal Internal Market in 2009 – Annexes, 2006
Opomba: * Povprečje za EU-25 ter Norveško, Bolgarijo in Romunijo.

Zaradi obsežnosti univerzalne storitve je velik del trga za konkurenco še zaprt, na preostali del trga poštne storitve pa novi ponudniki že vstopajo. Iz analize trga poštne storitve izhaja, da je slovenski trg nesporno majhen in da je razmeroma nizka tudi gostota poselitve, kar naj bi odvrčalo nove ponudnike od vstopa na trg, po drugi strani pa je pri nas razmeroma visoko število prejetih poštne pošiljk na gospodinjstvo na leto (450 kosov), kar naredi naš trg zanimivejši. Nasploh je pripravljenost Slovenije za odprtje poštne trga ocenjena kot večja pri značilnostih trga in regulatorja ter nižja glede ponudnika univerzalnih storitev, ki mu je ta vloga zagotovljena z ekskluzivno pravico izvajanja rezervirane poštne storitve do leta 2008, in obsega univerzalne storitve, ki je pri nas še dokaj širok.

Telekomunikacije

Pravni temelji telekomunikacijske dejavnosti so se v Sloveniji večkrat spreminjali, sektor pa se je liberaliziral v letu 2001. Potem ko se je v letu 1995 podjetje PTT razdelilo na Pošto Slovenije in Telekom Slovenije, je bil v letu 1997 sprejet tudi prvi zakon, ki je urejal telekomunikacije. V skladu z njim je imel Telekom Slovenije monopol nad upravljanjem fiksnega javnega komutiranega omrežja (PSTN) ter izvajanjem storitev govorne telefonije in teleksa do leta 2000 (Kmet, 2001). Pravna podlaga za liberalizacijo telekomunikacij je bila sprejeta z novim zakonom leta 2001, ki je v celoti prenesel takrat veljavni evropski pravni red na telekomunikacijskem področju v slovensko zakonodajo.

Zakon o telekomunikacijah iz leta 2001 je predvidel popolno liberalizacijo trga telekomunikacij ter nadzor in reguliranje konkurence. Z zakonom je bila zagotovljena liberalizacija zgraditve omrežij in izvajanja storitev. Z določitvijo operaterjev s pomembno tržno močjo in njihovih obveznosti ter prostega dostopa do omrežij zaradi medomrežnega povezovanja med operaterji je zakon postavil temelje za pospeševanje konkurence. Odpravil je tudi administrativno določanje

**Zakonodajni
okvir za
liberalizacijo
telekomunikacij
je bil postavljen
v letu 2001...**

cen, ki naj bi se po novem oblikovale na podlagi stroškov. Pri tem je bil določen dodaten nadzor cen pri operaterjih s pomembno tržno močjo s strani Agencije za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto (ATRP), ki je bila v vlogi neodvisnega regulatorja v skladu z Zakonom o telekomunikacijah ustanovljena v letu 2002.

Pred vstopom v EU je morala Slovenija zakonodajo o elektronskih komunikacijah uskladiti z novim regulacijskim okvirom EU na tem področju. Aprila 2004 je bil s ciljem harmonizacije slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom sprejet Zakon o elektronskih komunikacijah (ZeKom). Novi zakonodajni okvir elektronskih komunikacij v EU, ki ga sestavlja pet direktiv, je bil potreben zaradi enotne regulacije prenosa komunikacij na nekdanje zelo različnih področjih, kakršna so telekomunikacije, radiodifuzija, mediji in informacijska tehnologija, ki pa si v tehnološkem napredovanju postajajo vse bolj podobna. Poleg tega je Evropska unija z revizijo zakonodaje želela odpraviti ovire za enotnost trga elektronskih komunikacij, ki so po liberalizaciji iz leta 1998 še ostale¹³.

**...in dopolnjen
v letu 2004**

Glavni namen Zakona o elektronskih komunikacijah je zagotavljanje učinkovite konkurence na trgu elektronskih komunikacij ter omogočiti vsem uporabnikom dostop in uporabo zanesljivih, cenovno dostopnih in kakovostnih elektronskih komunikacijskih storitev. Zagotavljanju konkurence je v zakonu namenjeno celo poglavje, ki ureja delovanje operaterjev s pomembno tržno močjo na tem področju. Zakon tako najprej določa, kdaj se šteje, da ima operater pomembno tržno moč, v nadaljevanju pa tudi postopek določitve takih operaterjev in njihove obveznosti (npr. obveznost enakega obravnavanja operaterjev v zvezi z medomrežnim povezovanjem, obveznost ločitve računovodskih evidenc). Velik poudarek je namenjen varstvu pravic uporabnikov elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev. Tako je med drugim določena minimalna vsebina naročniških pogodb, objava informacij o kakovosti storitev in brezplačna dostopnost osnovne razčlenitve računa (ZeKom, UI 43/04)¹⁴.

**Ključno
vlogo pri
zagotavljanju
konkurence
ima regulator**

Ključno vlogo pri zagotavljanju konkurence ima neodvisni regulator, ki se je v skladu z Zakonom o elektronskih komunikacijah preimenoval v Agencijo za elektronske komunikacije in pošto – APEK. Med pristojnosti in cilje agencije tako sodijo pospeševanje učinkovite konkurence pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij, elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti in storitev ter prispevanje k razvoju notranjega trga na tem področju. V primerjavi s staro zakonodajo se status agencije ni bistveno spremenil. Večja sprememba pa je glede zagotavljanja finančne neodvisnosti, saj je predvideno samostojno in od državnega proračuna neodvisno financiranje agencije s prihodki od plačil za pokrivanje stroškov njenega delovanja. Pomembna novost je določba, ki zavezuje agencijo k sodelovanju z nacionalnim organom, pristojnim za varstvo konkurence, ter s pristojnimi organi drugih držav EU in Evropsko komisijo, s čimer naj bi se izboljšala vloga agencije pri zagotavljanju konkurence.

¹³ Države članice EU so telekomunikacijski trg urejale na različne načine znotraj z direktivami predpisanih mej.

¹⁴ V decembru 2006 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o elektronskih komunikacijah, katerega namen je: (i) odpraviti določene pomanjkljivosti, ki so se pokazale pri izvajanju trenutno veljavnega zakona ali implementaciji direktiv regulacijskega okvira 2002, (ii) omogočiti uvajanje novih elektronskih omrežij in storitev (npr. z dodeljevanjem radijskih frekvenc za digitalno radiodifuzijo), (iii) implementirati Direktivo 2006/24/ES o hrambi podatkov, pridobljenih ali obdelanih v zvezi z zagotavljanjem javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev ali javnih komunikacijskih omrežij, in spremembi Direktive 2002/58/ES (Osnutek sprememb in dopolnitev Zakona o elektronskih komunikacijah, 2006).

3 Indikatorji strukturnih sprememb

Cilj odpiranja trgov konkurenci je s povečanjem produktivnosti in približevanjem cen stroškom izboljšati učinkovitost podjetij. Namen tega poglavja je z različnimi indikatorji osvetliti glavne strukturne premike v mrežnih dejavnostih po izpeljani liberalizaciji. Poglavje začnemo s pregledom ovir za vstop v panogo in deležev državne lastnine v podjetjih. Uresničevanje sprejete zakonodaje v praksi je namreč prvi pogoj za uvajanje konkurence. Privatizacija pa je proces, ki pogosto poteka vzporedno z liberalizacijo dejavnosti, saj so praviloma podjetja v zasebni lasti učinkovitejša od tistih v državni. Sledi analiza tržne strukture. Indikator slednje razkriva stopnje konkurence v panogi, vendar pa sprememba v strukturi trga sama po sebi še ne potrjuje večje učinkovitosti podjetij. V nadaljevanju tako spremljamo še gibanje cen, produktivnosti in zaposlenosti. Zniževanje cen je lahko pokazatelj večje konkurence, lahko pa je tudi posledica tehnološkega napredka ali nižjih stroškov inputov. Tudi analiza gibanja produktivnosti in zaposlenosti nam služi kot pokazatelj večje učinkovitosti podjetij zaradi izpeljane liberalizacije.

A Ovire za vstop v panogo

Kljub formalno izvedeni liberalizaciji, s katero naj bi odstranili ovire za vstop v panogo, v praksi uvajanje konkurence poteka počasi. Pogosto tudi sprejeta zakonodaja iz več razlogov predvideva prehodna obdobja, v katerih še niso popolnoma odstranjene vse ovire za vstop konkurence. Poleg tega na uvajanje le-te vpliva vsaj še učinkovitost regulacije v panogi, ki je zlasti, kadar gre za novoustanovljene regulatorje, v začetnem obdobju premalo učinkovita.

Oskrba z električno energijo

Med večje ovire za vstop v panogo lahko pri električni energiji štejemo visoko koncentracijo ponudnikov, netržno dodeljevanje omejenih čezmejnih prenosnih zmogljivosti in nezadostno ločevanje sistemskih operaterjev od dobaviteljev. Kakor podrobneje ugotavljamo v enem naslednjih poglavij, imamo v Sloveniji razmeroma visoko koncentracijo ponudnikov na proizvodnem in na veleprodajnem ter malo manj na maloprodajnem trgu z električno energijo. Konkurenci na teh trgih dodatno omejuje tudi, da je država še večinska lastnica skoraj v vseh proizvodnih podjetjih ter v podjetjih za distribucijo in prenos električne energije. Čezmejne prenosne zmogljivosti se bodo do polovice leta 2007, to je do izteka prehodnega obdobja, dodeljevale po netržni metodi sorazmernega znižanja zahtevkov za dostop do omenjenih zmogljivosti. Po ugotovitvah ministrstva, pristojnega za energijo¹⁵, je bilo v letu 2005 tudi nekaj diskriminacijskega obnašanja distribucijskih podjetij. Ker še ni bila izvedena pravna ločitev dejavnosti distribucijskih podjetij na dejavnost sistemskega operaterja in tržno dejavnost dobave elektrike upravičenim odjemalcem, so nekatera distribucijska podjetja konkurenčnim ponudnikom oteževala dostop do podatkov, ki bi jih jim kot sistemski operaterji morala predložiti.

Med ovire za vstop na trg štejemo tudi visoko koncentracijo ponudnikov

¹⁵ Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, 2006.

Pri poštnih storitvah trg omejuje obseg rezerviranega področja storitev

Telekomunikacije je zaznamovalo predvsem počasno uvajanje zakonodaje v prakso

Oskrba z zemeljskim plinom

Trg zemeljskega plina zaznamuje velika koncentracija ponudnikov na veleprodajnem trgu in na maloprodajnem trgu velikih porabnikov, najbolj pa razvoj trga omejujejo dolgoročne pogodbe o odjemu zemeljskega plina. Na veleprodajnem trgu je Geoplin pravzaprav edini ponudnik, na maloprodajnem trgu dobave večjim odjemalcem pa ima več kakor dvotretjinski delež. Pri tem teče dobava po dolgoročnih pogodbah, ki naj bi se povečini iztekle v letu 2007. Do tedaj, razen sporazumno, menjava dobavitelja ni mogoča.

Železniški promet

Na železnici imamo v Sloveniji še vedno le enega ponudnika prevoznih storitev, saj nekoliko zamujamo z uvedbo zadnjih direktiv EU s tega področja. Z novelo Zakona o železniškem prometu, ki bo smiselno povzela zadnje direktive za področje železniških storitev, bo šele omogočen dostop tujih prevoznikov do slovenskega železniškega omrežja.

Poštna storitve

Konkurenco na trgu poštnih storitev omejuje razmeroma velik obseg rezerviranega področja univerzalnih poštnih storitev, liberalizacija trga poštnih storitev pa je nasploh v EU še na začetku. Velik del univerzalnih poštnih storitev, to so storitve, za katere veljajo določeni standardi glede obsega in kakovosti, je rezerviran za prevladujočega ponudnika poštnih storitev, to je za nekdanje monopolno državno poštno podjetje. Področje storitev, v glavnem gre za prenos pisemskih pošilk do določene teže na notranjem trgu, se z vsako novo direktivo EU nekoliko zoži, tako pa se trg odpre za nove ponudnike teh storitev.

Telekomunikacije

Uresničevanje zakonodajnih sprememb na telekomunikacijskem področju je doslej potekalo razmeroma počasi, najbolj pereča je fiksna telefonija. Na počasnost uvajanja konkurence na trgu fiksne telefonije je v obdobju veljavnosti prvega telekomunikacijskega zakona (2001–2004) vplivala zlasti premalo učinkovita regulacija, saj se je novoustanovljeni neodvisni regulator na začetku srečeval z vrsto težavami, večinoma povezanimi s pomanjkanjem ustreznih izkušenj in kadrov. Glavne ovire za vstop novih ponudnikov v panogo so bili zaostanki glede medomrežnega povezovanja in razvezave lokalne zanke. Počasnost pri uvajanju zakonodaje v prakso je bila značilna tudi po letu 2004. Evropska komisija je v svojem 11. poročilu o regulatornem okviru na trgu elektronskih komunikacij v državah EU (2006) poudarila, da se do konca leta 2005 niso mogla v celoti upoštevati določila Zakona o elektronskih komunikacijah glede obveznosti operaterjev s pomembno tržno močjo, saj je moral APEK najprej pripraviti ustrezne analize trga, na podlagi katerih je določil take operaterje. Komisija je kot zelo veliko oviro pri nadaljnjem uvajanju konkurence na trgu telekomunikacij navedla tudi zamudo pri uvajanju prenosljivosti številok. Prenosljivost številok v mobilni telefoniji je bila uvedena šele do konca leta 2005, v fiksni telefoniji pa maja 2006.

B Delež državnega lastništva

Liberalizacija se pogosto omenja skupaj s privatizacijo mrežnih dejavnosti. Poleg vzpostavitve konkurence je namreč za izboljšanje učinkovitosti oskrbe s storitvami ključna tudi privatizacija ponudnikov storitev v mrežnih dejavnostih.

Oskrba z električno energijo

Prodaja kapitalskih naložb v elektrodistribucijskih podjetjih je bila uvrščena v Odlok o prodaji državnega finančnega premoženja za leti 2003 in 2004, a ni bila uresničena. Cilj vladne politike je bil, da se ključnemu vlagatelju zagotovi dolgoročni razvoj elektrogospodarstva in zanesljivo oskrbo vseh vrst odjemalcev z električno energijo ob prostem trgovanju z električno energijo. Predvidena je bila prodaja 25-odstotnega (+1 delnica) državnega deleža v distribucijskih podjetjih. V juniju 2003 je Evropski parlament sprejel direktivo 2003/54/ES, ki obravnava pravila za delovanje trga z električno energijo. Direktiva nalaga vsem članicam popolno odprtje trga z električno energijo do leta 2007 in postavlja zahtevo po ločitvi dejavnosti upravljanja distribucijskega omrežja od tržnih dejavnosti. Na tej podlagi je pristojno ministrstvo pripravilo spremembo Uredbe o izvajanju gospodarskih javnih služb, ki daje podlago za prestrukturiranje javnih podjetij z navedenega področja, in hkrati predlagalo vladi umik prodaje distribucijskih podjetij iz letnega programa prodaje.

Država je bila ob koncu leta 2005 edina lastnica prenosnega podjetja ELES, večinska lastnica pa v distribucijskih podjetjih in vseh večjih podjetjih za proizvodnjo električne energije, razen v krški nuklearki¹⁶. V podjetjih za distribucijo električne energije je država 79,5-odstotna lastnica. V podjetjih za proizvodnjo električne energije je ponekod tudi posredna lastnica, prek podjetij, ki so 100-odstotno v njeni lasti (Holding Slovenske elektrarne (HSE) in ELES GEN oziroma GEN energija¹⁷). V 79,5-odstotni lasti države so še Savske elektrarne Ljubljana, Soške elektrarne Nova Gorica, Termoelektrarna Brestanica in Termoelektrarna Šoštanj. Delež lastništva države je v Dravskih elektrarnah Maribor 100-odstoten, v termoelektrarni Trbovlje pa 80,3-odstoten. V Termoelektrarni - toplarni Ljubljana je delež države 64,6-odstoten (preostalo v lasti Mestne občine Ljubljana), v Nuklearni elektrarni Krško pa 50-odstoten (preostalo v hrvaški lasti). Vlada Republike Slovenije je julija 2006 sprejela Strateške usmeritve Vlade Republike Slovenije pri privatizaciji slovenske elektroenergetike. Kot podlaga za nadaljnjo privatizacijo podjetij za oskrbo z energijo je med drugim predvideno oblikovanje dveh močnih proizvodnih stebrov, prvi v sklopu HSE in drugi okoli podjetja GEN energija. Slednji naj bi se okrepil s pripojitvijo dosedanjih sestavnih delov HSE, to je s Termoelektrarno Brestanica in Savskimi elektrarnami Ljubljana, na HSE pa naj bi država prenesla še svoj delež v Termoelektrarni Trbovlje.

Oskrba z zemeljskim plinom

Država je največja, 31-odstotna lastnica Geoplina, distribucijska podjetja so večinoma v lasti domačih pravnih oseb ali občin, lastnina infrastrukture

**Država je v
podjetjih
elektrogospo-
darstva
večinska
lastnica**

¹⁶ Podatke povzemamo iz Letnega poročila o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, ki ga je pripravila AGEN-RS.

¹⁷ Vlada RS je decembra 2005 potrdila razvojni načrt Eles Gena kot drugega ponudnika celovitih storitev na področju energetike, februarja 2006 pa se je Eles Gen s sklepom Vlade RS lastniško izločil iz Eles in prešel v neposredno državno last. Julija 2006 je Vlada RS v vlogi skupščine Eles Gena družbo dokončno oblikovala kot samostojno podjetje s spremembo akta o ustanovitvi in preimenovanjem v GEN energijo, d. o. o. Tako se je GEN energija iz finančne družbe preoblikovala v energetska podjetje.

**Železnica je
v celoti v
državni lasti**

pa je največkrat vezana na lastnino operaterjev¹⁸. Sistemski operater prenosnega omrežja, družba Geoplin plinovodi, je v 100-odstotni lasti podjetja Geoplin, d. o. o., ta pa je v 31-odstotni lasti države. Lastniška struktura sistemskih operaterjev distribucijskih omrežij zemeljskega plina je še bolj raznovrstna. Od 17 distribucijskih podjetij, ki so v letu 2005 opravljala dejavnost sistema operaterja distribucijskega omrežja in dejavnost dobave zemeljskega plina tarifnim odjemalcem, jih je bilo sedem v večinski lasti domače pravne osebe, šest pa v večinski lasti ene ali več občin. Od lastništva podjetij je odvisno tudi lastništvo omrežja.

Železniški promet

Javna železniška infrastruktura in edini slovenski prevoznik Slovenske železnice sta v celoti v državni lasti. Zakon o preoblikovanju in privatizaciji javnega podjetja Slovenske železnice, d. d., iz marca 2003 je določal, da Holding Slovenske železnice kot obvladujoča družba ustanovi naslednje odvisne družbe: družbo za opravljanje vzdrževanja železniške infrastrukture in vodenje železniškega prometa, družbo za opravljanje prevoza potnikov v notranjem in mednarodnem železniškem prometu ter družbo za prevoz blaga v notranjem in mednarodnem železniškem prometu. V zadnjih dveh gospodarskih družbah, ki se ukvarjata s prevozom potnikov in blaga, naj bi bila po opravljenem programu poslovne sanacije mogoča privatizacija do 49 % državnega deleža. Po opravljeni privatizaciji pa bo moral Holding Slovenske železnice ostati večinski lastnik. Tudi ker poslovna sanacija Slovenskih železnic še ni bila uspešno zaključena, je omenjena družba še vedno v 100-odstotni državni lasti.

Po že omenjeni noveli Zakona o železniškem prometu (2007) se bodo po novem enovite Slovenske železnice lahko privatizirale tako, da ostanejo v večinski državni lasti. Novela torej posega v Zakon o preoblikovanju in privatizaciji javnega podjetja Slovenske železnice, d. d., in znova vzpostavlja Slovenske železnice kot enovito podjetje. Privatizirajo se lahko na način in pod pogoji, ki jih določajo predpisi o odprodaji državnega finančnega premoženja, tako da po opravljeni privatizaciji Republika Slovenija ostane večinska lastnica. Gospodarske družbe v izključni, večinski ali delni lasti Slovenskih železnic se s soglasjem njenega ustanovitelja lahko privatizirajo na način in pod pogoji, ki jih določajo prej navedeni predpisi.

Poštna storitve

Ponudnik univerzalnih poštnih storitev, podjetje Pošta Slovenije, je v celoti v državni lasti, drugi ponudniki poštnih storitev pa so zasebna podjetja. Pošta Slovenije je bila ustanovljena 1. januarja 1995, s prenehanjem obstoja nekdanjega PTT-podjetja. Država kot ustanoviteljica je v naslednjih letih Pošto Slovenije iz javnega podjetja preoblikovala v družbo Pošta Slovenije. Ob Letnem poročilu o poslovanju Pošte Slovenije za leto 2005 (2006) je omenjena vizija podjetja – celovito jo bo predstavil strateški razvojni program Pošte Slovenije, ki je v pripravi. Osnovna usmeritev za prihodnost je izboljševanje kakovosti in produktivnosti poslovanja ob hkratnem uvajanju novih storitev, prodor na trge nekdanje Jugoslavije ter okrepitev dejavnosti na mednarodnem področju za začetek sodelovanja s primernim strateškim partnerjem.

**Na področju
pošte in
telekomunikacij
bo privatizacija
predvidoma
izpeljana s
strateškim
partnerjem**

¹⁸ Podatke povzemamo iz Letnega poročila o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, ki ga je pripravila AGEN-RS.

Telekomunikacije

Privatizacija najpomembnejšega operaterja v fiksni telefoniji še ni bila izpeljana. Telekom Slovenije je v večinski lasti države v višini 62,5 %¹⁹, v njegovi lasti pa sta tudi največji operater v mobilni telefoniji Mobitel in ponudnik internetnih storitev Siol. Privatizacija Telekomu se je začela že v letu 2001, vendar je bila pozneje zaradi poslabšanja razmer na svetovnem telekomunikacijskem trgu odložena. Prodaja državnega deleža v Telekomu je spet prišla v ospredje v zadnjih dveh letih: tako je bila v letu 2005 pripravljena strategija njegove privatizacije, maja 2006 pa je vlada sprejela strateške usmeritve pri odprodaji državnega deleža. Te predvidevajo naslednji potek prodaje: (i) uvrstitev delnic na organizirani trg vrednostnih papirjev, (ii) odprodaja 10 % državnega deleža slovenskim državljanom v dveh korakih²⁰ in (iii) odprodaja 39 % državnega deleža strateškemu investitorju v dveh korakih²¹. V skladu s temi usmeritvami bi država ohranila lastništvo v Telekomu v višini 25 % in ene delnice.

C Struktura trga

Značilnost mrežnih dejavnosti je, da je imelo v preteklosti na teh trgih glavno vlogo eno podjetje, navadno monopolist v državni lasti. Kakor izhaja iz teorije, naj bi se struktura trgov z liberalizacijo spremenila. Z njihovim odpiranjem konkurenci se množijo novi vstopi v panogo – število podjetij na trgu se povečuje, tržni delež prevladujočega operaterja pa se zmanjšuje.

Oskrba z električno energijo

Pri proizvodnji električne energije ima Slovenija glede na različne kazalnike v panogi razmeroma visoko koncentracijo, a kljub temu nekoliko nižjo od povprečne v EU. Merimo jo lahko na več načinov²². Tržni delež proizvodnje (izražene v GWh) največjega proizvajalca električne energije v Sloveniji, Holdinga Slovenske elektrarne (HSE), je v letu 2005 znašal 50,8 %, delež dveh največjih proizvajalcev 92,5 % in delež treh največjih proizvajalcev 96,9 %, pri čemer je bila upoštevana celotna 100-odstotna proizvodnja Nuklearne elektrarne Krško (NEK). Herfindahl-Hirshmanov indeks (HHI) je za največjega proizvajalca HSE znašal 2513 indeksnih točk, za drugega največjega, NEK, pa je dosegel 1795 indeksnih točk. Skupni HHI za vse proizvajalce je znašal 4336 indeksnih točk. Po obeh kazalnikih ima največji slovenski proizvajalec električne energije prevladujoč položaj na trgu, iz česar izhaja, da je trg visoko koncentriran. Ko pa naše razmere na trgu proizvajalcev električne energije primerjamo z drugimi državami EU, ugotavljamo, da je koncentracija proizvajalcev električne energije v Sloveniji celo nekoliko nižja od povprečne v EU²³, kjer je v letu 2004 delež največjega proizvajalca znašal 62,6 % (v Sloveniji 53,0 %).

Na proizvodnem trgu električne energije imamo visoko koncentracijo

¹⁹ Neposredni delež Republike Slovenije v družbi Telekom Slovenija je 62,53 %, posredno pa ima država prek Slovenske odškodninske družbe (SOD) in Kapitalske družbe (KAD) v lasti še 11,61 %, skupaj torej 74,14 %.

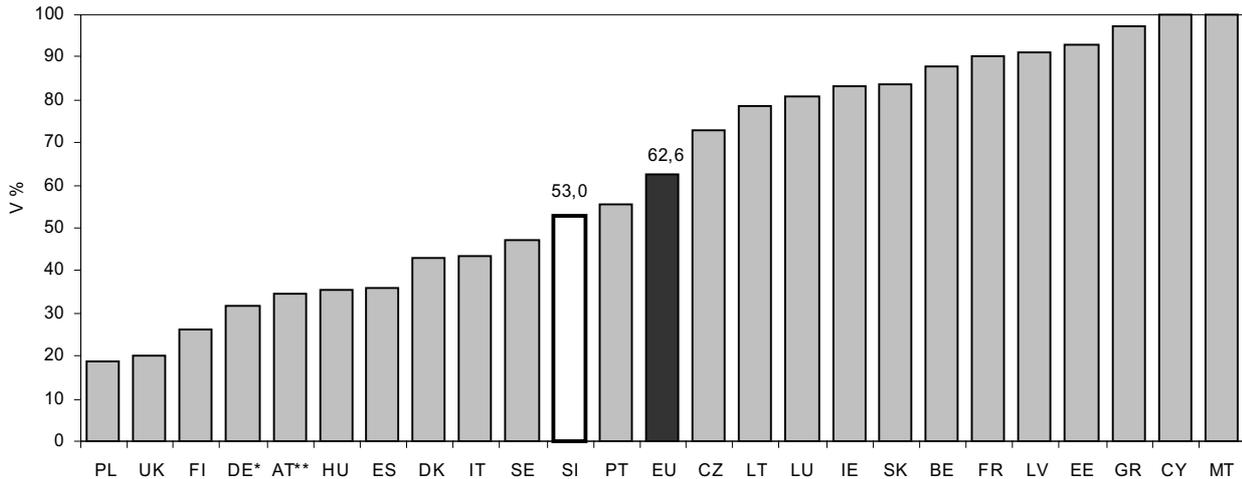
²⁰ V prvem koraku (5 % do 10 % delnic) so delnice ponujene vsem državljanom pod enakimi pogoji, v drugem koraku (5 % delnic) pa so ponujene le državljanom, ki so lastništvo zadržali vsaj tri leta.

²¹ Strateški vlagatelj pridobi v prvem koraku 25 % delnic, v drugem koraku po treh letih pa še preostali delež, ki je namenjen prodaji.

²² Osnovni način je opazovanje tržnih deležev prevladujočih podjetij, uporabimo pa lahko tudi Herfindahl-Hirshmanov indeks (HHI), ki upošteva relativno velikost vseh podjetij na trgu (Letno poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, 2006). Prevladujoči položaj ponudnika na trgu obravnava tudi Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence, v katerem je opredeljen s presežanjem 40-odstotnega tržnega deleža. Pri HHI govorimo o visoki koncentraciji trga, če indeks preseže 1800.

²³ Gre za netehtano povprečje deležev držav EU.

Slika 3: Tržni delež največjega proizvajalca električne energije na domačem trgu v letu 2004

Vir: Eurostat, Structural Indicators, 2006

Opombe: * 2003; ** 2001.

Obseg trgovanja na organiziranem trgu (borzi) z električno energijo se je v letu 2005 glede na leto 2004 močno skrčil. Na 86-odstotno zmanjšanje prometa na dnevnem trgu so vplivali umik prednostnega dispečiranja, umik distribucijskih podjetij, začetek izvajanja eksplicitnih dražb in drugo. Celotni letni obseg trgovanja je po podatkih agencije znašal le približno 0,3 % celotne slovenske porabe električne energije, na borzi pa je sodelovalo 15 polnopravnih članov.

Na slovenskem veleprodajnem trgu so v letu 2005 nastopili en velik in več manjših udeležencev. Pri oskrbi Slovenije so manjkajoče količine električne energije kupovali v jugovzhodni in vzhodni Evropi, elektriko pa so v okviru omejenih čezmejnih prenosnih zmogljivosti²⁴ tudi izvažali v Italijo. Po podatkih Javne agencije RS za energijo (AGEN-RS) je v letu 2005, upošteva celotno proizvodnjo NEK, izvoz električne energije dosegel 9548 GWh, uvoz pa 9326 GWh. Ker se polovica proizvodnje NEK pogodbeno oddaja na Hrvaško, je bilo za pokritje slovenskih potreb treba dodatno uvoziti 2584 GWh ali okoli 18 % vse domače porabe elektrike. Cene električne energije na veleprodajnem trgu so precej sledile cenam na nemški borzi EEX.

Na maloprodajnem trgu z električno energijo je bilo več konkurence, saj noben ponudnik ni imel prevladujočega položaja, koncentracija pa je bila kljub temu precej visoka. Na tem trgu gre za nakup in prodajo elektrike upravičenim odjemalcem, ki lahko prosto izbirajo dobavitelja, ter za dobavo tarifnim odjemalcem, to je gospodinjstvom (na tem trgu ne gre za pravo trgovanje, saj končno ceno elektrike v tarifnem sistemu določa vlada, odjemalci pa tudi ne izbirajo med dobavitelji). Po podatkih AGEN-RS je bilo na maloprodajnem trgu lani dejavnih trinajst dobaviteljev. Pri dobavi elektrike upravičenim odjemalcem s prenosnega in distribucijskega omrežja je največji tržni delež v višini 34 % dosegel HSE, sledita pa Elektro Ljubljana in Elektro Maribor s 24 % in 13 %. Pri dobavi elektrike upravičenim odjemalcem zgolj z distribucijskega omrežja pa je največji tržni delež v višini 34 % dosegel Elektro Ljubljana, drugi največji ponudnik je bil Elektro Maribor z 19-odstotnim in tretji Elektro Primorska s 14-odstotnim tržnim deležem. Skupni HHI pa je pri dobavi upravičenim odjemalcem s celotnega omrežja in tudi samo z distribucijskega presegal 2000 indeksnih točk, kar pomeni, da je bila koncentracija dobaviteljev v obeh primerih kar visoka.

Na maloprodajnem trgu noben ponudnik nima prevladujočega položaja

²⁴ Čezmejne prenosne zmogljivosti za leto 2005 so se večinoma razdelile po netržni metodi sorazmernega znižanja že v letu prej.

Oskrba z zemeljskim plinom²⁵

Na veleprodajnem trgu z zemeljskim plinom v Sloveniji ima domači dobavitelj skoraj popolno prevlado. Poleg podjetja Geoplin, ki je v letu 2005 pri dobavi dosegalo 99-odstotni tržni delež, sta do slovenske meje dobavljali zemeljski plin še po eno podjetje iz Italije in Hrvaške (Letno poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005, 2006). Kupci plina so bila distribucijska podjetja, ki oskrbujejo končne porabnike v maloprodaji. Prodaja poteka na podlagi dolgoročnih pogodb, ki se večinoma iztečejo v letu 2007.

Tudi na maloprodajnem trgu ima podjetje Geoplin močno prevladujoč položaj, kar velja zlasti na delu trga z večjimi porabniki. Na maloprodajnem trgu poteka dobava upravičenim in tarifnim odjemalcem. Največji dobavitelj ima več kakor 72-odstotni tržni delež, sledita pa Energetika Ljubljana in Plinarna Maribor s skoraj devetodstotnim in petodstotnim deležem. Tudi indeks HHI kaže veliko koncentracijo, saj pri Geoplinu dosega 5211, na celotnem trgu pa 5391 indeksnih točk. Večji odjemalci, ki jih je bilo 2005. leta 164, se oskrbujejo neposredno s prenosnega omrežja in po izteku dolgoročnih pogodb računajo na možnost večje izbire med dobavitelji. Odjemalcev z distribucijskega omrežja pa je bilo 2005. leta 111 757. Razmerje porabe zemeljskega plina med odjemalci s prenosnega omrežja in odjemalci z distribucijskega omrežja je znašalo skoraj 3 : 1. Medtem ko je v segmentu oskrbe največjih upravičenih odjemalcev zemeljskega plina (poraba nad 1 milijon Sm³ na leto) koncentracija trga največja (delež Geoplina pri dobavi več kakor 90 %, njegov HHI pa 8676), je v razredu srednje velikih odjemalcev (letna poraba 4500 do 1 milijon Sm³) koncentracija trga sicer še visoka (skupni HHI 1959), a noben dobavitelj nima prevladujočega položaja (Energetika Ljubljana 23 %, Adriaplin 17 % in Geoplin 15 %). V segmentu najmanjših odjemalcev (letna poraba do 4500 Sm³) se koncentracija spet nekoliko okrepi (skupni HHI 2374), položaj največjega ponudnika Energetika Ljubljana je z 39-odstotnim tržnim deležem delno prevladujoč, sledita pa Plinarna Maribor in Adriaplin z deležema 16 % in 13 %.

Železniški promet

Za prevoz po slovenski železniški infrastrukturi je bila licenca do zdaj podeljena le družbi Slovenske železnice. Slovenske železnice so edini ponudnik teh storitev v Sloveniji. Na domačem trgu železniških prevozov torej še ni konkurence. Prevoznik Slovenske železnice pa zlasti pri blagovnem prometu velik del storitev opravi v mednarodnem prometu. Merjeno v tonskih kilometrih je bil v letu 2005 delež mednarodnih železniških prevozov kar 80,9 % in le 19,1 % je bilo notranjih (Železniški blagovni prevoz, Slovenija, leto 2005, 2006). Pri prevozu potnikov po železnici je delež mednarodnih prevozov manjši, 14,2 %, merjeno v potniških kilometrih. Slovenija je sicer zanimiva zlasti kot tranzitna država in na tem področju se v prihodnje pričakuje okrepljena konkurenca.

Poštarne storitve

Med izvajalci poštnih storitev še vedno več kakor štiri petine prihodkov ustvari ponudnik univerzalne poštarne storitve, Pošta Slovenije. Agencija za pošto in elektronske komunikacije (Letno poročilo 2005, 2006) je opravila analizo trga poštnih

Zlasti pri segmentu večjih porabnikov ima Geoplin močno prevladujoč položaj

Slovenske železnice so za zdaj edini ponudnik prevozov po železnici

²⁵ Slovenija ne razpolaga z lastnimi viri zemeljskega plina, tako da proizvodnega trga plina nimamo, prav tako ni organiziranega trga (borze) zemeljskega plina.

**Največji
izvajalec
poštnih storitev
ima še več kot
80-odstotni
tržni delež**

storitev za leto 2005, pri čemer je anketirala 11 izvajalcev iz svoje uradne evidence. Pošta Slovenije je v tej družbi izvajalka univerzalne poštne storitve z ekskluzivno pravico izvajanja rezervirane poštne storitve do leta 2008. To pomeni, da ima na tem delu trga (prenos standardnega in navadnega pisma, dopisnice itd.) popoln monopol, zato cene teh storitev posredno (z dajanjem soglasja k povišanju) še vedno uravnava neodvisni regulator. Drugo so izvajalci poštnih storitev s pridobljenim ugotovitvenim sklepom agencije. Izvajalec univerzalne poštne storitve je v letu 2005 med izvajalci poštnih storitev dosegel 83 % vseh prihodkov. Po številu zaposlenih pa je Pošta Slovenije dosegala kar 94-odstotni delež med vsemi izvajalci poštnih storitev. Pri tem ponudniku univerzalne poštne storitve se je število zaposlenih v letu 2005 glede na leto prej povečalo za 0,8 %, na 5887, pri drugih izvajalcih poštnih storitev pa za 12,0 %, na 355.

Prenos paketov v mednarodnem prometu s prispetjem v Slovenijo je eno od področij poštnih storitev, na katerem je konkurenca med ponudniki že velika, delež Pošte Slovenije pa zelo majhen. Področji poštnih storitev, na katerih lahko ponudnika univerzalnih poštnih storitev primerjamo z drugimi izvajalci poštnih storitev, sta prenos »hitre pošte« in »poslovnega paketa«. Pri prvi storitvi je bil v letu 2005 delež Pošte Slovenije 58,5-odstoten, sledita pa podjetji City Express in Business Express s 27,1 % in 13,3 % trga. Storitve »poslovni paket« lahko ločimo na prenos paketov z dodano vrednostjo v notranjem poštnem prometu (po Sloveniji) in na prenos paketov v mednarodnem prometu. Pri prenosu paketov v notranjem prometu je bil tržni delež Pošte Slovenije višji, 81,0 %. Povsem druga slika pa je bila na trgu prenosa paketov z dospetjem v Slovenijo. Tu je bil tržni delež Pošte Slovenije zanemarljivo nizek, le okoli 2 %, tri podjetja s približno enakimi tržnimi deleži so zasedala več kakor 70 % tega trga, sledilo pa je še eno podjetje s skoraj 14-odstotnim deležem, nato pa manjši ponudniki (Letno poročilo 2005, 2006).

Pri Pošti Slovenije je opravljene največ korespondence med poslovnimi uporabniki kot pošiljatelji in fizičnimi osebami kot naslovniki, pri drugih izvajalcih pa se izmenja največ pošte med poslovnimi uporabniki. Pri Pošti Slovenije zgoraj omenjena korespondenca pomeni 58,6 % vseh storitev, izmenjava pošte med poslovnimi uporabniki 37,8 %, le 3,0 % pošiljk se giblje od fizičnih oseb k poslovnim subjektom in zgolj 0,6 % je prenesene pošte med fizičnima osebama. Pri drugih ponudnikih poštnih storitev največji del izmenjave poštnih pošiljk poteka med poslovnimi subjekti, kar 84,5 %, od poslovnih subjektov k fizičnim osebami je poslano 13,0 % vse pošte, v obratni smeri le 1,3 % in med fizičnimi osebami 1,1 %.

Telekomunikacije

Na telekomunikacijskem področju je koncentracija največja v fiksni telefoniji za notranje klice ter na trgu tretje generacije mobilne telefonije, vendar se v zadnjem obdobju ti trgi postopno spreminjajo. V fiksni telefoniji za notranje klice je bilo po podatkih za konec leta 2004 registriranih deset operaterjev, vendar je storitve ponujal le Telekom Slovenije. Konkurenca se je začela vzpostavljati šele v zadnjem obdobju, ko so začeli stopati na trg novi operaterji, ki ponujajo telefonske storitve v omrežju Telekoma Slovenije, delno pa tudi prek kabelskih operaterjev in postopno z gradnjo lastnega omrežja v gosto naseljenih mestih. Sredi leta 2006 so tako trije operaterji²⁶ že ponujali storitve, enakovredne Telekomu (Zmagaj, 2006), pri čemer je eden od njih v lasti prevladujočega operaterja. Na trgu tretje generacije mobilne telefonije, na katerem je do leta 2006 deloval en sam ponudnik, je prišlo do

**Konkurenca se
postopno
razvija tudi v
fiksni telefoniji
za notranje
klice**

²⁶ T-2, Siol, Voljatelj (Zmagaj, 2006).

premika pri vzpostavljanju konkurence jeseni 2006, ko sta licenco UMTS pridobila še dva operaterja²⁷.

Na trgih mednarodnih klicev v fiksni telefoniji, široko- in ozkopasovnega dostopa do interneta ter v mobilni telefoniji je zaznati konkurenco, a z razmeroma visokim deležem največjih ponudnikov povsod razen pri dostopu do interneta. Na trgu mobilne telefonije je bil sredi leta 2006 delež največjega operaterja glede na število uporabnikov 72-odstoten (Slovenski telekomunikacijski trg v prvem polletju 2006, 2006), kar je precej več kakor v povprečju EU-25, kjer je bil po podatkih Eurostata v letu 2005 43-odstoten. Na tem trgu so v Sloveniji sredi leta 2006 delovali trije operaterji²⁸, en ponudnik storitev in dva navidezna operaterja²⁹.³⁰ Na trgu širokopasovnega dostopa z 69 % (sredi leta 2006) prevladuje tehnologija xDSL (31-odstotni delež ima kabelski dostop), pri čemer je imel največji ponudnik (Siol – hčerinska družba Telekom) konec leta 2005 več kakor 80-odstotni delež. Te razmere so se po septembru 2005, ko je bila razvezana zanka ISDN-ADSL, precej izboljšale. Število ponudnikov se je povečalo³¹, delež največjega ponudnika pa se je do srede leta 2006 zmanjšal na 56 % (Slovenski telekomunikacijski trg v prvem polletju 2006, 2006). Na trgu mednarodnih klicev v fiksni telefoniji se je tržni delež prevladujočega operaterja z okoli 90 % v letu 2004 zmanjšal na 89 % za rezidenčne uporabnike in 70,5 % za poslovne uporabnike sredi leta 2006. Je pa še vedno precej višji kakor v EU-25, kjer je imel največji operater v letu 2004 v povprečju 59 % trga.

D Cene

Teoretično gledano naj bi se z liberalizacijo mrežnih dejavnosti, ki omogoča odpiranje trgov in povečevanje konkurence, sektorske cene zmanjševale. Gibanje cen storitev v teh dejavnostih pa ni odvisno le od stopnje konkurence v panogi, temveč vsaj še od tehnološkega razvoja in censkega uravnavanja v panogi. Ravno zato je težko oceniti, kolikšen del spremembe cen je dejansko posledica liberalizacije posameznega sektorja. Poleg tega se cene ne zmanjšajo nujno takoj, saj nekateri dejavniki (npr. vzpostavljanje stroškovno orientiranih cen) na kratki rok lahko delujejo nanje v nasprotni smeri, tako da je takojšen učinek reforme sektorja pogosto celo podražitev (Market performance of network industries providing services of general interest: a first horizontal assessment, 2001).

Oskrba z električno energijo

Cene električne energije za gospodinjstva so se glede na merilo inflacije močno znižale ob osamosvajanju Slovenije, nato so sedem let naraščale,

²⁷ Poleg Mobitela (licenco pridobil v 2001, storitve začel ponujati konec 2003) sta licenco UMTS septembra 2006 pridobila še Simobil in T-2.

²⁸ Mobitel (z licencami GSM, DCS, UMTS), Simobil (GSM, DCS) in Tušmobil, ki je v letu 2006 kupil licenco (DCS) najmanjšega operaterja Vege. Izimobil, Debitel in M-mobil (navidezni mobilni operaterji).

²⁹ Debitel – ponudnik storitev, Izimobil in M-mobil – navidezna mobilna operaterja. Med njimi dva (Debitel in Izimobil) ponujata storitve po omrežju največjega operaterja.

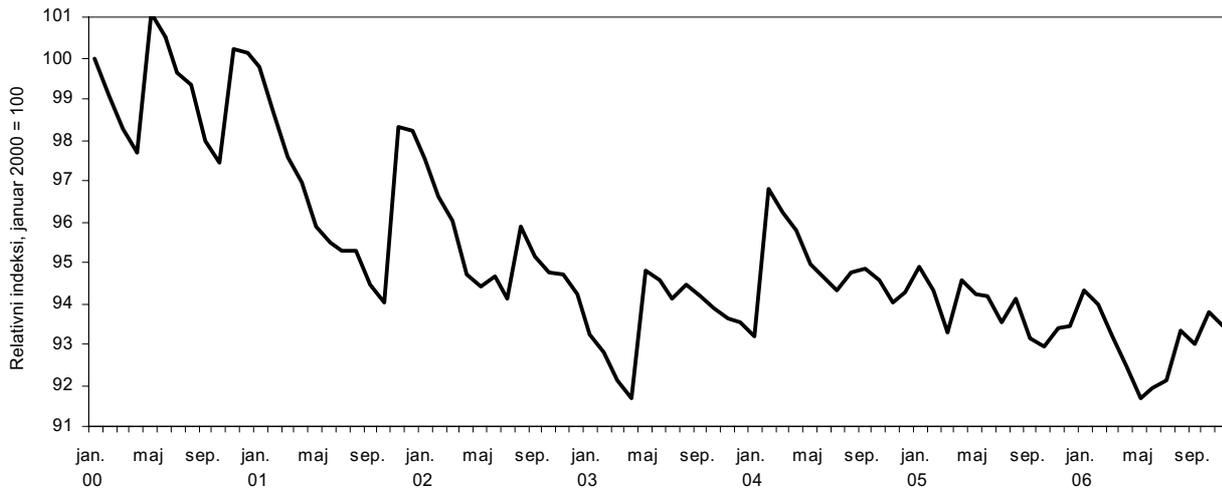
³⁰ Navidezni operater je tisti, ki preprodaja in zaračunava uporabnikom javno dostopne elektronske komunikacijske storitve pod lastno blagovno znamko, pri čemer delno ali v celoti uporablja omrežje ali z njim povezane zmogljivosti drugega operaterja (Splošni akt o spremembah in dopolnitvah splošnega akta o vsebini in obliki obvestila o zagotavljanju javnih komunikacijskih omrežij oziroma izvajanju javnih komunikacijskih storitev, 2005).

³¹ Konec marca 2006 so delovali štirje ponudniki xDSL dostopa: Siol, Amis, T-2 in Voljatel (Slovenski telekomunikacijski trg v prvem četrtletju 2006, 2006).

**Cene
gospodinske
elektrike so
zadnja leta rastle
počasneje od
inflacije**

zadnja leta pa so povečini spet rahlo upadale. V obdobju 1990–1992 so se povečale za 38,8 % manj od cen na drobno skupaj. Sledilo je obdobje relativne rasti cen električne energije za gospodinjstva, tako da so v letih od 1993 do 1999 porasle za 59,6 % v primerjavi z merilom inflacije³². Tako so skoraj povsem nadomestile zaostanek v prvem obdobju in so tudi približno sledile dikciji iz **Resolucije o strategiji rabe in oskrbe Slovenije z energijo** iz leta 1996, ki je predvidevala sedemodstotno realno rast cen električne energije za gospodinjstva. V zadnjem obdobju 2000–2005 so se v primerjavi s cenami življenjskih potrebščin znižale za 6,9 % (glej tudi graf z mesečnimi gibanji cen).

Slika 4: **Gibanje relativnih cen električne energije za gospodinjstva¹** (v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin) v obdobju 2000–2006

Vir: Indeksi cen življenjskih potrebščin, SI-STAT (SURS), 2006; preračuni UMAR

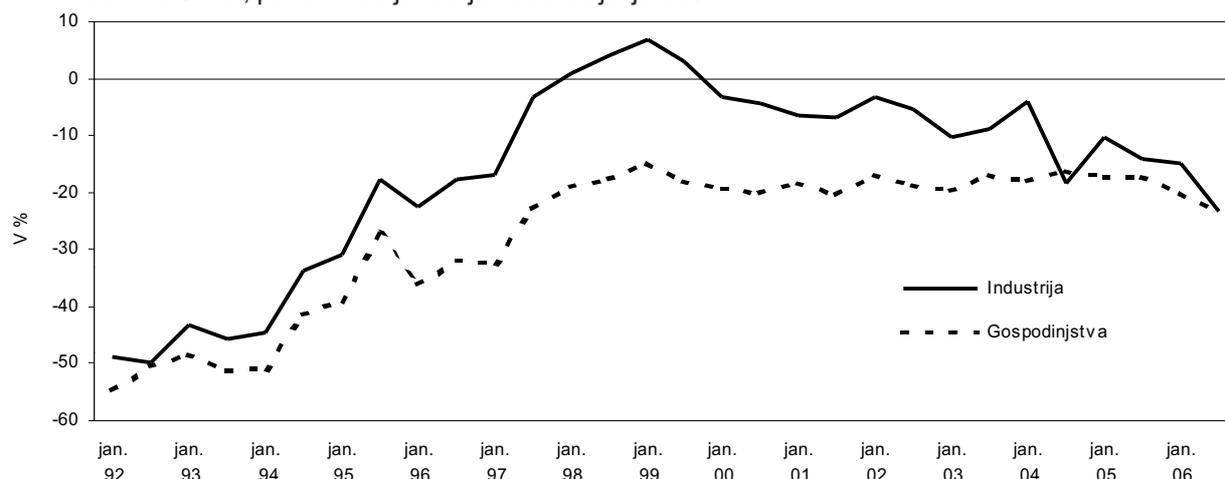
Opomba: ¹ Cena električne energije za gospodinjstva, ki je vključena v CPI v okviru stroškov za stanovanje.

**Konec
devetdesetih let
so se domače
cene elektrike
približale
evropskim**

Maloprodajne cene električne energije so bile vseskozi regulirane, pri tem pa je igrala pomembno vlogo primerjava cen z drugimi evropskimi državami in poslovni rezultati podjetij elektrogospodarstva. Z liberalizacijo trga električne energije je bila s 15. aprilom 2001 odjemalcem, ki so presegali priključno moč 41 kW na enem odjemnem mestu, omogočena prosta izbira dobavitelja električne energije, od 1. julija 2004 pa so postali upravičeni odjemalci vsi razen gospodinjstev. Končno ceno električne energije za gospodinjstva bo do 1. julija 2007, ko bodo tudi ta postala upravičeni odjemalci, še vedno določala vlada. Čeprav so bile cene električne energije za gospodinjstva tudi v zadnjih nekaj letih določane tako, da ne vzbujajo inflacijskega pričakovanja, je na njihovo sorazmerno zniževanje v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin po letu 2000 vplivalo to, da so v 90. letih evrske cene električne energije za gospodinjstva v EU upadale, kar se je končalo šele z letom 2004. Cene električne energije za gospodinjstva in za industrijo so v letu 1992 še za okoli 50 % zaostajale za povprečnimi v EU, v naslednjih letih pa so se temu povprečju približevale. Cene elektrike za industrijo so v letih 1998 in 1999 celo presegle povprečne v EU, cene elektrike za gospodinjstva pa so v teh letih dosegle približno 80 % ravnih povprečnih v EU (glej sliko 5). Pri cenah elektrike za gospodinjstva se je tako razmerje do cen v EU približno ohranilo do lani (v letu 2006 se je zaostanek nekoliko povečal), cene elektrike za industrijo pa so postopoma zdrsnile pod evropsko povprečje, tako da se je sredi leta 2006 njihovo razmerje do cen v EU izenačilo z razmerjem pri gospodinskih cenah.

³² Od leta 1998 so poprejšnje merilo inflacije, to so bile drobnoprodajne cene, zamenjale cene življenjskih potrebščin.

Slika 5: Razlikovanje slovenskih cen električne energije za industrijo¹ in gospodinjstva² brez davka od cen v EU-15³, polletno od januarja 1992 do julija 2006

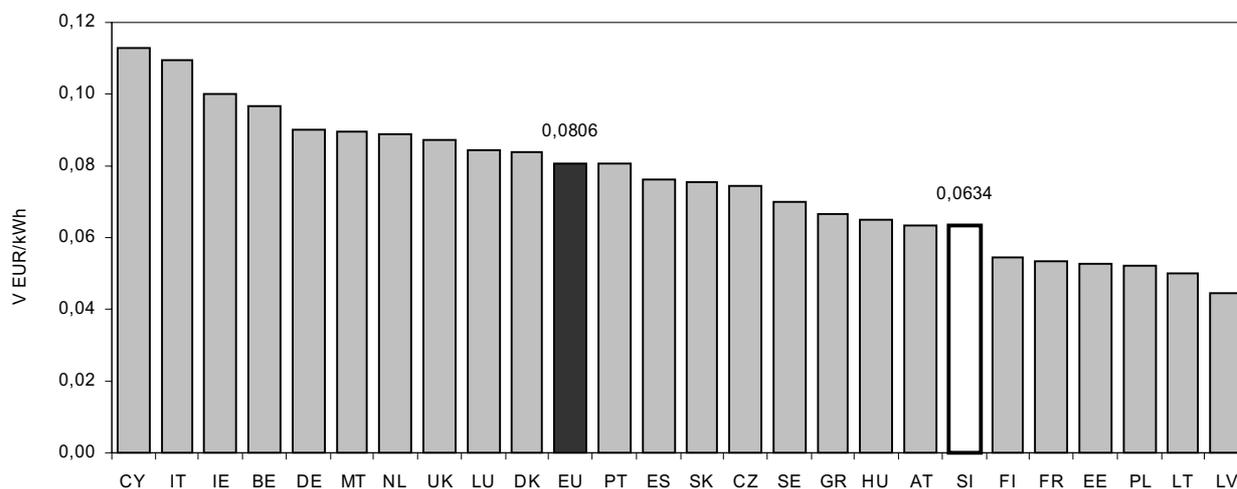

Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opombe: ¹ Porabnik z 2000 MWh letne porabe in priključno močjo 500 kW; ² porabnik s 3500 kWh letne porabe in priključno močjo 7 kW; ³ tehtano povprečje cen držav EU-15.

Cene električne energije za srednje velikega industrijskega porabnika so bile sredi leta 2006 za 21,3 % nižje od povprečja³³ v EU. Šest držav EU je imelo nižjo ceno od slovenske, poleg baltskih od starejših držav EU tudi Francija in Finska (glej sliko 6). Naša cena električne energije za industrijo je bila pravzaprav izenačena s sosednjo avstrijsko. Pri cenah elektrike za gospodinjstva sta na vrhu držav EU Ciper, ki proizvaja elektriko v dragih termoelektrarnah, in Italija, kjer imajo primanjkljaj elektroenergetskih proizvodnih objektov.

Slika 6: Cene električne energije za industrijo¹ brez davka v državah EU², julij 2006

Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opombe: ¹ Porabnik z 2000 MWh letne porabe in priključno močjo 500 kW; ² cena za EU je tehtano povprečje.

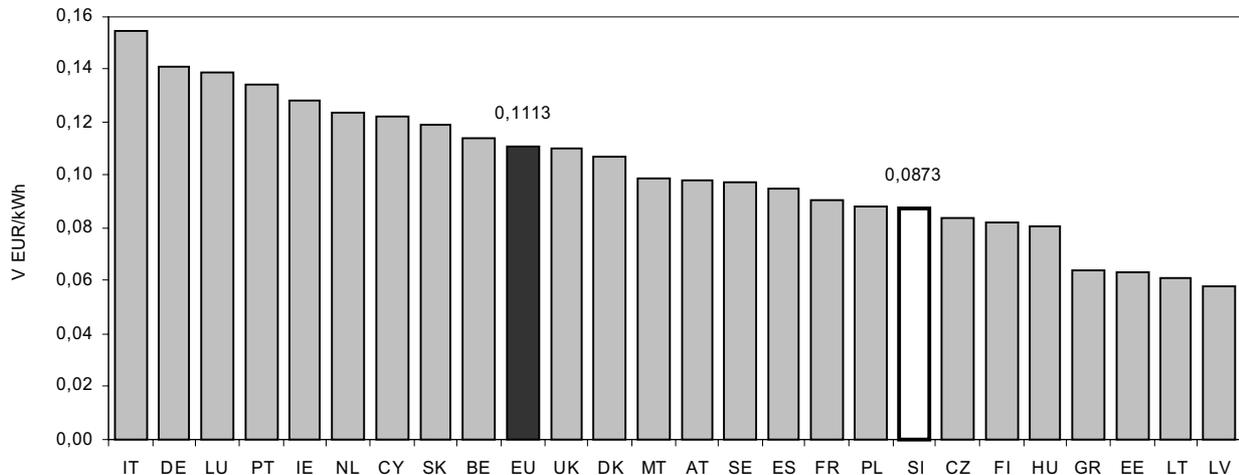
Cene električne energije za tipičnega gospodinjkega porabnika so bile sredi leta 2006 za 21,6 % nižje od povprečja³⁴ v EU. Sedem držav EU je imelo nižjo

³³ Podatek velja za primerjavo s tehtanim povprečjem cen v EU. V primerjavi z netehtano povprečno ceno v EU je bila slovenska cena za 15,9 % nižja.

³⁴ Podatek velja za primerjavo s tehtanim povprečjem cen v EU. V primerjavi z netehtano povprečno ceno v EU je bila slovenska cena za 14,2 % nižja.

ceno od slovenske, pri čemer so bile prav na repu baltske države. Najvišje cene električne energije za gospodinjstva so imeli v Italiji, Nemčiji in Luksemburgu.

Slika 7: Cene električne energije za gospodinjstva¹ brez davka v državah EU², julij 2006

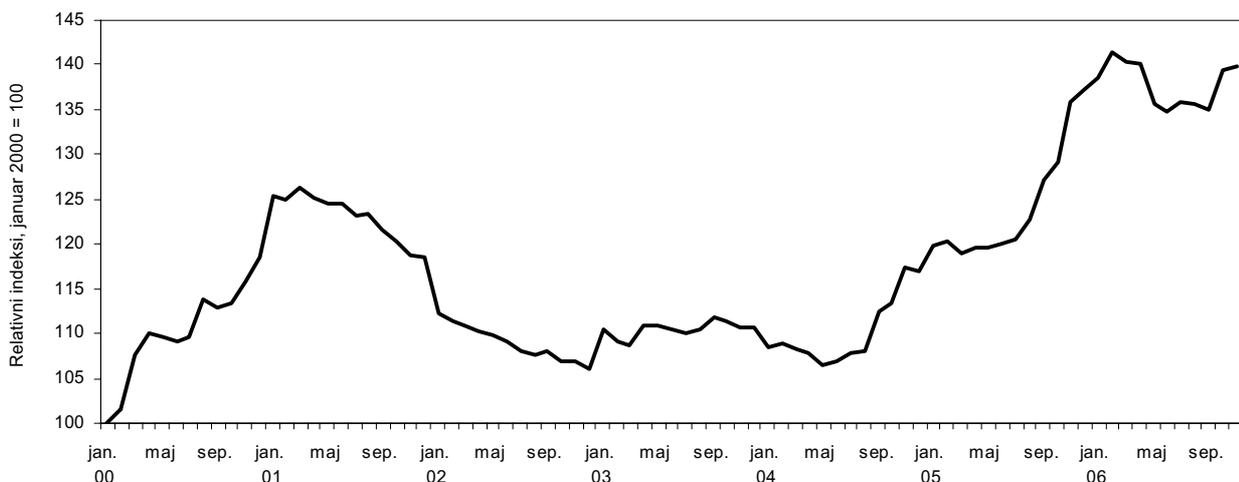
Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opombe: ¹ Porabnik s 3500 kWh letne porabe in priključno močjo 7 kW; ² cena za EU je tehtano povprečje.

Oskrba z zemeljskim plinom

Cene plina za gospodinjstva so se v zadnjih nekaj letih precej bolj povečale od cen življenjskih potrebščin skupaj, kar je bilo z zamikom deloma vezano tudi na gibanja cen nafte. V primerjavi z inflacijo so se v tem desetletju cene plina za gospodinjstvo zniževale v letih 2001, 2002 in 2006 ter bile precej nespremenjene v letu 2003, povečevale pa so se v letih 2000, 2004 in 2005 (glej sliko 8). Precej podobna gibanja (črnavno v drugih proporcijah) so imele svetovne cene nafte, zamaknjene nazaj za pol do enega leta.

Slika 8: Gibanje relativnih cen plina za gospodinjstva¹ (v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin) v obdobju 2000–2006

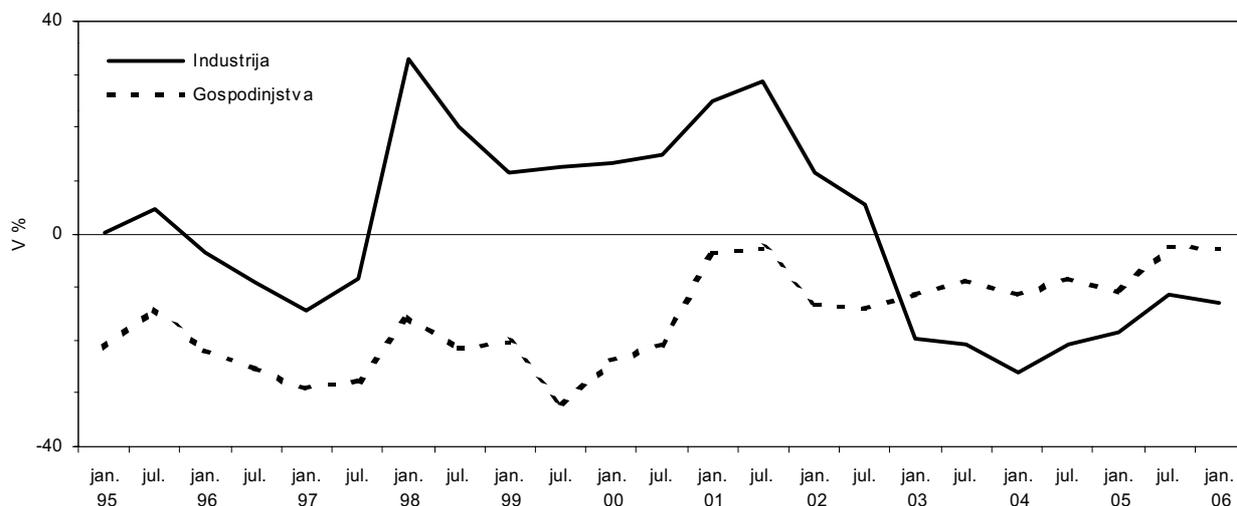
Vir: Indeksi cen življenjskih potrebščin, SI-STAT (SURS), 2006; preračuni UMAR

Opomba: ¹ Cena plina za gospodinjstva, ki je vključena v CPI v okviru stroškov za stanovanje.

Medtem ko so se cene plina za gospodinjstva v zadnjih desetih letih bolj ali manj približevale povprečnim v EU, so bile za industrijo v nekem obdobju že

precej višje od evropskih. Cene plina za industrijo so presegale povprečne v državah EU v obdobju 1998–2002 in so bile v nekaterih letih več kakor 25 % višje od tega povprečja, v preostalih letih zadnjega desetletja pa so občasno tudi znatno zaostajale. Cene plina za gospodinjstva, ki so v drugi polovici devetdesetih let za okoli 20 % zaostajale za evropskimi, so se v letu 2001 in v drugi polovici lanskega leta skoraj izenačile s povprečnimi v EU (vmes so bile malo nižje).

Slika 9: Razlikovanje slovenskih cen plina za industrijo¹ in gospodinjstva² brez davka od cen v EU-15³, polletno od januarja 1995 do januarja 2006

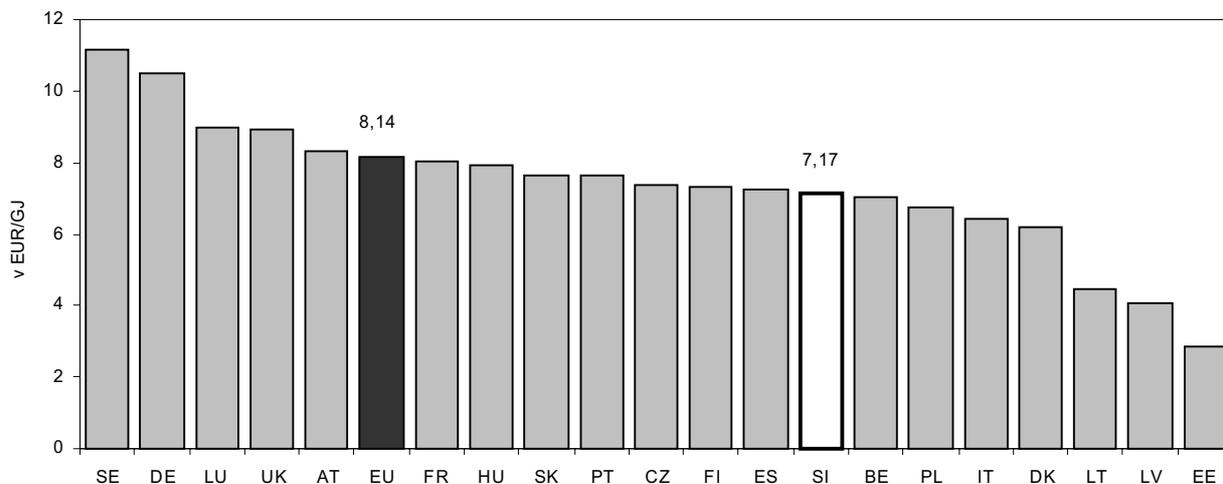

Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opombe: ¹ Porabnik z 41860 GJ letne porabe, load faktor 1600 ur; ² porabnik s 83,7 GJ letne porabe; ³ tehtano povprečje cen držav EU-15.

Cene plina za srednje velikega industrijskega porabnika so bile v začetku leta 2006 za 11,9 % nižje od povprečja³⁵ v EU. V sedmih državah EU je bil plin za industrijsko porabo cenejši kakor v Sloveniji, tudi ta energent je (poleg elektrike) najcenejši v baltskih državah. Najdražje so plačevali plin industrijski porabniki v Nemčiji in na Švedskem.

Slika 10: Cene plina za industrijo¹ brez davka v državah EU², januar 2006

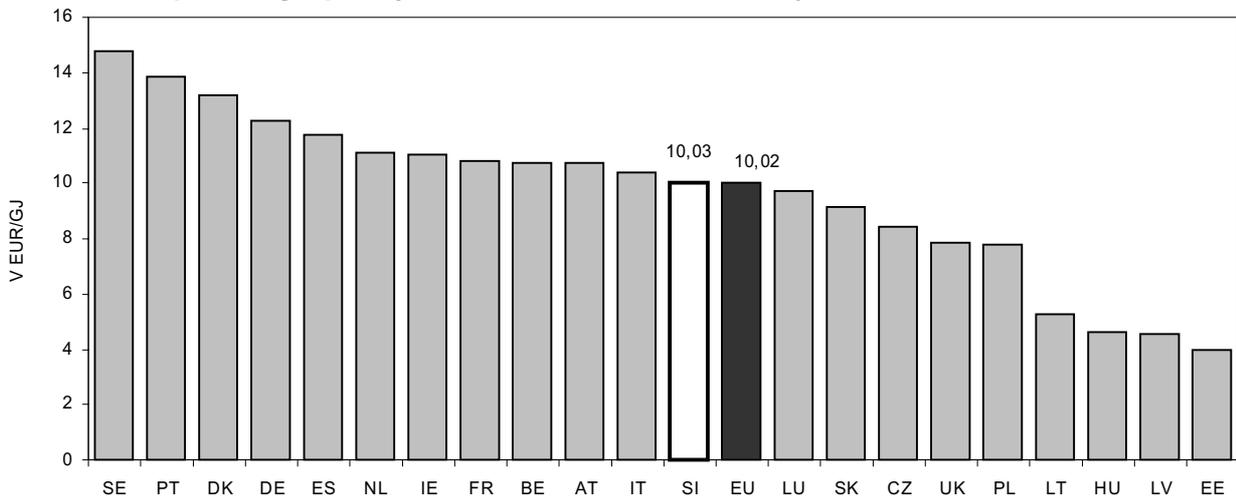
Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opombe: ¹ Porabnik z 41860 GJ letne porabe, load faktor 1600 ur; ² cena za EU je tehtano povprečje.

³⁵ Podatek velja za primerjavo s tehtanim povprečjem cen v EU. V primerjavi z netehtano povprečno ceno v EU je bila slovenska le za 1,8 % nižja.

Cene plina za tipičnega gospodinjkega porabnika so bile v začetku leta 2006 pravzaprav povsem izenačene s povprečjem³⁶ teh cen v EU. Devet držav EU je imelo to ceno nižjo od slovenske. Naša cena plina za gospodinjstva je podobno kakor pri gospodinjstvi električni zelo blizu sosednji avstrijski, zgolj pri plinu pa še bolj sosednji italijanski. Na Švedskem je tudi plin za gospodinjstvo najdražji v EU. Zanimivo pa je na Danskem za gospodinjstva glede na druge države EU razmeroma drag, za industrijo pa precej poceni.

Slika 11: Cene plina za gospodinjstva¹ brez davka v državah EU², januar 2006

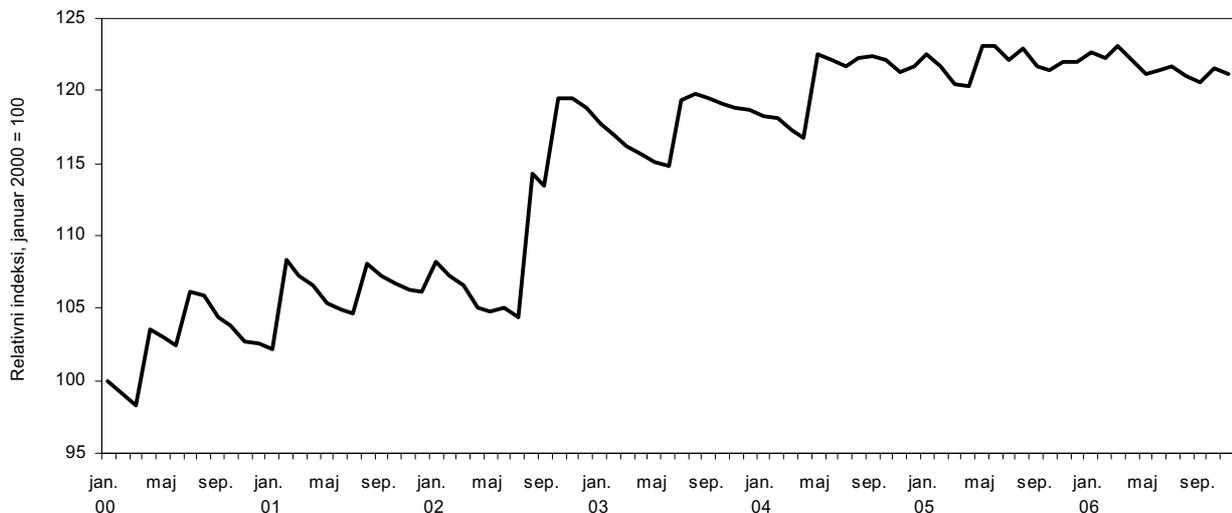
Vir: Eurostat, Themes, Environment and Energy, 2006; preračuni UMAR

Opomba: ¹ Porabnik s 83,7 GJ letne porabe; ² cena za EU je tehtano povprečje.

Železniški promet

Cene železniškega potniškega prevoza so se v zadnjih šestih letih glede na rast cen življenjskih potrebščin okrepile za petino. Od januarja 2000 do

Slika 12: Gibanje relativnih cen železniškega potniškega prevoza¹ (v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin) v obdobju 2000–2006

Vir: Indeksi cen življenjskih potrebščin, SI-STAT (SURS), 2006; preračuni UMAR

Opomba: ¹ Cene železniškega potniškega prevoza, ki so vključene v CPI v okviru stroškov za prevoz.

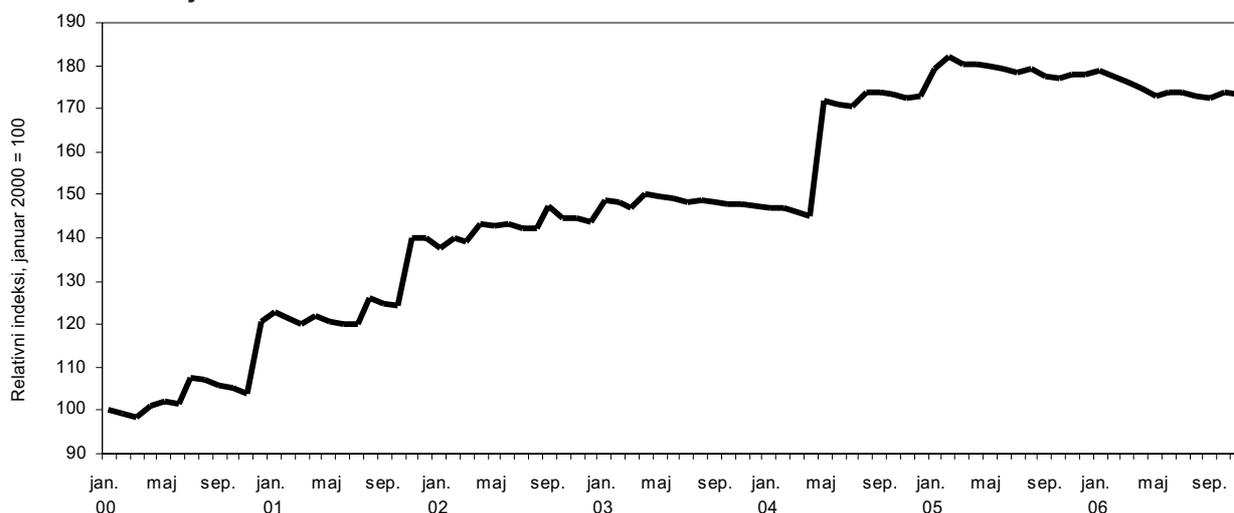
³⁶ Podatek velja za primerjavo s tehtanim povprečjem cen v EU. V primerjavi z netehtano povprečno ceno v EU je bila slovenska za 4,3 % višja.

septembra 2006 so se zvišale za 20,5 % bolj od inflacije, najbolj pa so v tem obdobju poskočile v drugi polovici leta 2002. Precej podobno so se v tem obdobju gibale relativne cene cestnega potniškega prevoza, ki so se sicer nekoliko bolj okrepile, za 26,7 %, močnejše pa so se dvignile že konec leta 2000.

Poštarne storitve

Cene poštnih storitev so se glede na cene življenjskih potrebščin v tem desetletju najhitreje povečevale, dosti bolj od cen v drugih mrežnih dejavnostih, tudi zato, ker so za evropskimi najbolj zaostajale. Relativno povečanje od januarja 2000 do septembra 2006 je bilo kar 72,3-odstotno. Cene poštnih storitev so najboljše narasle v letih 2000, 2001 in 2004, v zadnjih dveh letih pa so v primerjavi z inflacijo celo nekoliko upadle (glej sliko 13).

Slika 13: Gibanje relativnih cen poštnih storitev¹ (v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin) v obdobju 2000–2006

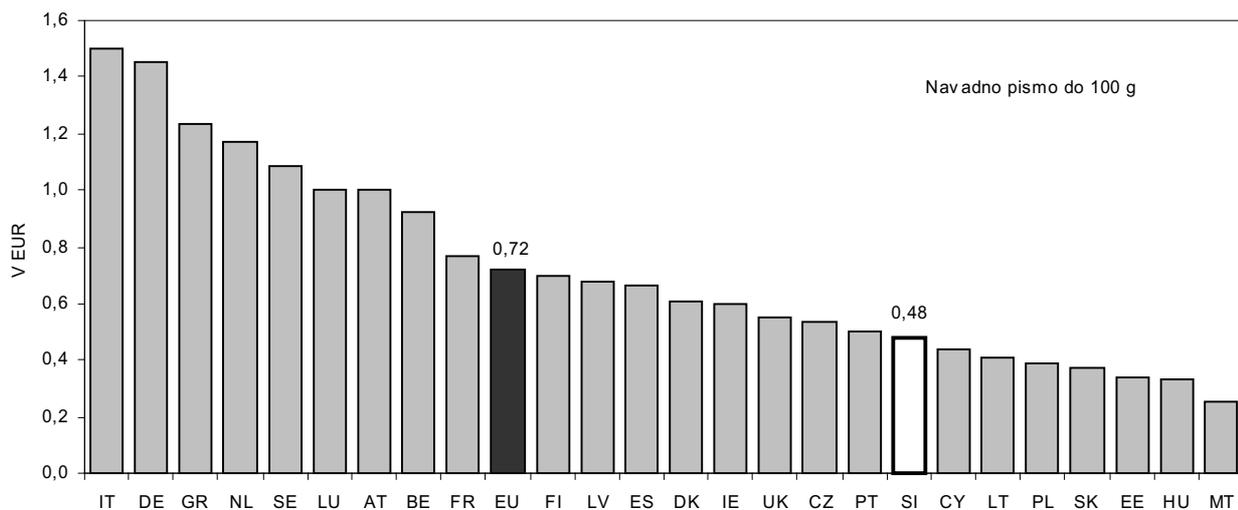
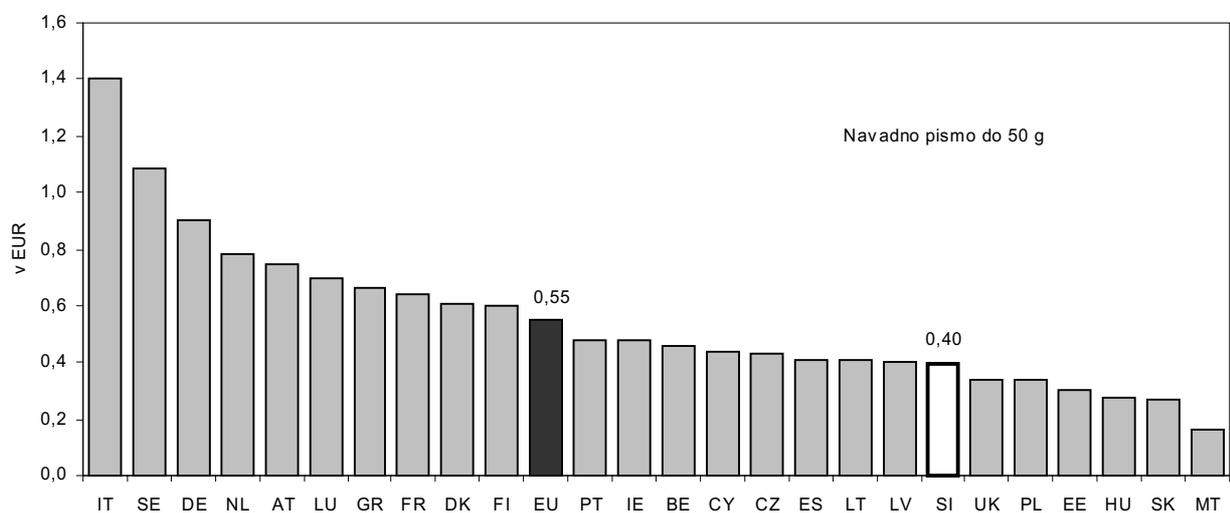
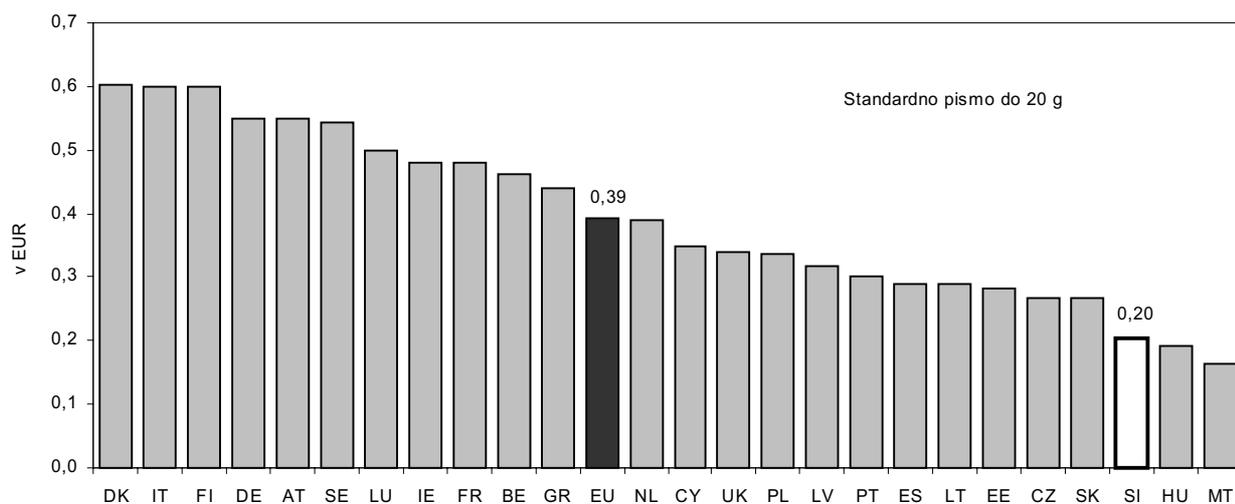

Vir: Indeksi cen življenjskih potrebščin, SI-STAT (SURS), 2006; preračuni UMAR

Opomba: ¹Cene poštnih storitev, ki so vključene v CPI v okviru stroškov za komunikacije.

Kljub krepki podražitvi poštnih storitev v zadnjih nekaj letih so cene še vedno precej nižje od povprečnih evropskih. V Sloveniji je bila cena pošiljanja standardnega pisma do 20 gramov teže v avgustu 2006 za 48,7 % nižja kakor v EU – le na Madžarskem in na Malti je bila ta storitev cenejša. Pošiljanje navadnega pisma do 50 gramov je bilo v Sloveniji za 27,3 % cenejše kakor v EU (ta storitev je bila cenejša v šestih državah EU), pošiljanje navadnega pisma do 100 gramov pa je bilo za 33,3 % cenejše kakor v EU (glej slike 14–16).

Slike 14–16: Cene poštnih storitev pošiljanja pism različne gramature na dan 11. 8. 2006

Vir: Podatki, pridobljeni 11. 8. 2006 na spletnih straneh vodilnih poštnih operaterjev držav EU

Opomba: Cene za EU izračunane kot netehtano povprečje cen držav.

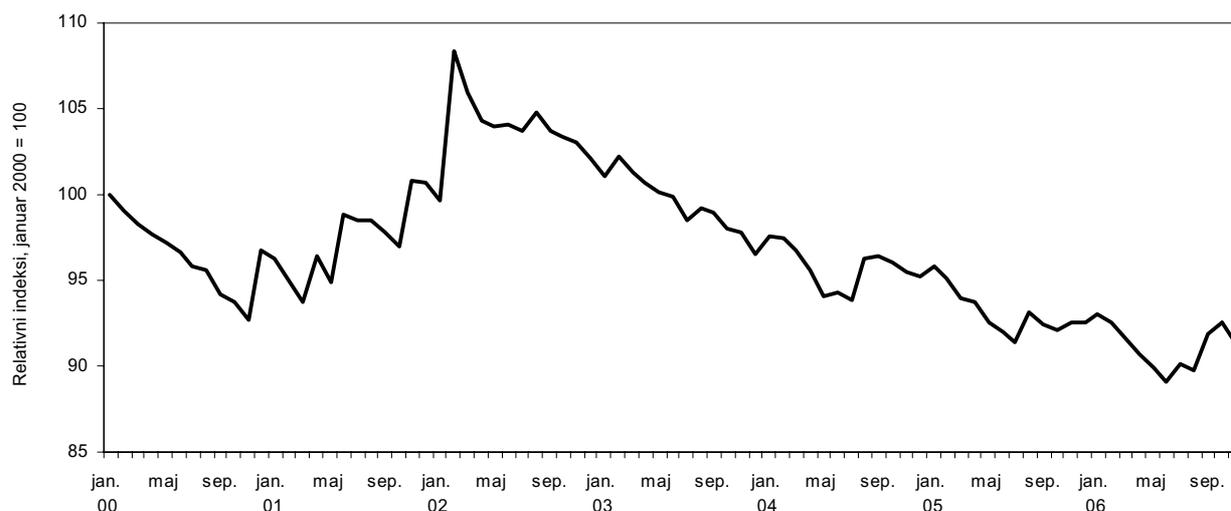
Telekomunikacije

Med razlogi, ki na kratki rok zavirajo ali onemogočajo padec cen v telekomunikacijah, izpostavljamo dva, ki sta pomembna tudi za Slovenijo: prilagajanje cen stroškom in postopnost uvajanja konkurence. Glavni cilj liberalizacije telekomunikacij ni padec cen, temveč povečanje učinkovitosti, kar zahteva, da cene dejansko izražajo stroške. Prilagajanje cen stroškom lahko na kratki rok povzroči podražitev nekaterih telekomunikacijskih storitev, kar se pogosto dogaja, saj je bilo v preteklosti za monopolne operaterje značilno navzkrižno subvencioniranje storitev. To pomeni, da so bile cene za nacionalne klice nižje od dejanskih stroškov, izgubo na tem delu telekomunikacij pa so nadomeščali z višjimi cenami (relativno glede na stroške) mednarodnih klicev. Drug pomemben dejavnik, ki lahko neugodno vpliva na cene, je postopnost liberalizacije oziroma postopnost uvajanja učinkovite konkurence. Če se sektor liberalizira postopno, se namreč cene v njegovih neliberaliziranih delih še vedno določajo monopolno.

V Sloveniji so se po hitrem naraščanju v devetdesetih letih cene telekomunikacijskih storitev³⁷ zaradi odpravljanja navzkrižnega subvencioniranja v fiksni telefoniji izraziteje povečevale tudi v začetku tega desetletja, v zadnjih letih pa se umirjajo. Do ustanovitve Agencije za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto (pozneje preimenovane v Agencijo za pošto in elektronske komunikacije – APEK) v letu 2002 so bile pod neposrednim nadzorom vlade. Rast cen telekomunikacijskih storitev lahko glede na njihovo gibanje v primerjavi z inflacijo razdelimo na tri obdobja. V prvi polovici devetdesetih let so rasle hitreje, kakor se je zviševala splošna censka raven. Med letoma 1996 in 2002 se je njihova rast izenačila z inflacijo, izrazitejša povišanja v tem obdobju pa so bila značilna zlasti v letih 2001 in 2002, ko so se zaradi vzpostavljanja stroškovno naravnanih cen storitev v fiksni telefoniji in tako odpravljanja navzkrižnega subvencioniranja dražili notranji klici in naročnine (hkrati so se cenili mednarodni klici). V letih od 2003 do 2006 se je rast cen telekomunikacijskih storitev umirila in je večinoma zaostajala za rastjo splošne censke ravni. Če pogledamo posamezne kategorije telekomunikacijskih storitev, so se v

**Relativno
zniževanje cen
telekomunika-
cijskih storitev
povezujemo z
večjo
konkurenco**

Slika 17: **Gibanje relativnih cen telekomunikacijskih storitev¹** (v primerjavi z indeksom cen življenjskih potrebščin) v obdobju 2000–2005

Vir: Indeksi cen življenjskih potrebščin, SI-STAT (SURS), 2006; preračuni UMAR

Opomba: ¹Cene telekomunikacijskih storitev, ki so vključene v indeks cen življenjskih potrebščin.

³⁷ Analizirane so cene telekomunikacijskih storitev, ki so zajete v indeksu cen življenjskih potrebščin. Indeks mesečno objavlja Statistični urad RS.

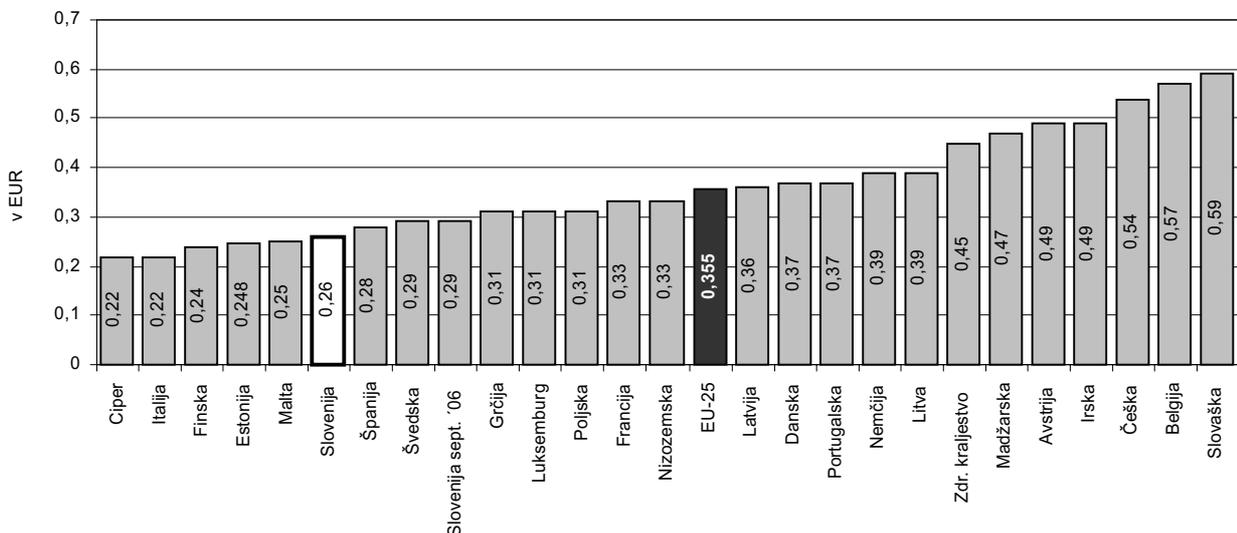
tem obdobju pod vplivom konkurence pocenile storitve v mobilni telefoniji in v fiksni telefoniji za mednarodne klice. Cene notranjih klicev in naročnine v fiksni telefoniji pa so bile po rasti v obdobju 2001–2003, povezani z odpravljanjem navzkrižnega subvencioniranja, do leta 2005 nespremenjene, v letu 2006 pa so se spet zvišale. Podražitev notranjih klicev in naročnine v fiksni telefoniji je bila posledica zvišanja cen prevladujočega operaterja, kar kaže na razmeroma šibko tržno moč konkurentov, ki sicer praviloma ponujajo cenovno ugodnejše storitve, vendar so na trg v glavnem stopili šele v zadnjem letu.

Na gibanje cen telekomunikacijskih storitev v Sloveniji vpliva tudi postopnost uvajanja konkurence in učinkovite regulacije. Neodvisni regulator za telekomunikacijsko področje se je zlasti v začetnem obdobju srečeval s precejšnjimi problemi in zamudami pri ustvarjanju možnosti za vstop konkurence na trg (npr. pri uravnoteženju cen s stroški, razvezavi lokalne zanke, razvezavi storitev ISDN--ADSL, prenosljivosti mobilnih števil, visokih cenah zaključevanja klicev na trgu mobilne telefonije). Pomembnejše premike na tem področju zaznavamo šele po letu 2004, ko so se okrepile in dodelile večje pristojnosti APEK pri zagotavljanju konkurence. Ocenjujemo, da se učinkovitejša regulacija trga telekomunikacij v zadnjih dveh letih (2005–2006) delno že kaže v gibanju cen nekaterih segmentov telekomunikacijskih storitev v indeksu cen življenjskih potrebščin, zlasti glede mobilne telefonije in mednarodnih klicev v fiksni telefoniji.

Pri ceni lokalnega klica in naročnine dosegamo okoli 80 % evropskega povprečja

Cene storitev v fiksni telefoniji v primerjavi s povprečjem EU-25 dosegajo raven, ki je primerljiva z ravno bruto domačega proizvoda po kupni moči. Pri notranjih telefonskih pogovorih v Sloveniji ni razlike med lokalnimi in nacionalnimi klici, ki jo poznajo v večini članic EU. Glede na majhnost države pa je struktura naših notranjih pogovorov bližje lokalnim klicem, zato v nadaljevanju uporabljamo to primerjavo. Septembra 2006 je cena notranjih pogovorov (desetminutni klic) v Sloveniji predstavljala 82 % povprečne cene lokalnih klicev v EU-25 v letu 2005 (zadnji dosegljivi podatki). Nižjo ceno od Slovenije so imele nekatere manjše države (Ciper, Malta in Estonija) ter Finska, Italija, Španija in Švedska. V zadnjih letih se je razlika med slovensko in povprečno evropsko ceno za lokalne klice precej zmanjšala (v letu 2002 je dosegala 68 % povprečne evropske cene), na kar je vplivalo censko

Slika 18: **Cena* notranjih klicev (lokalni klici – 3 km) v fiksni telefoniji (desetminutni klici) v državah EU v letu 2005**

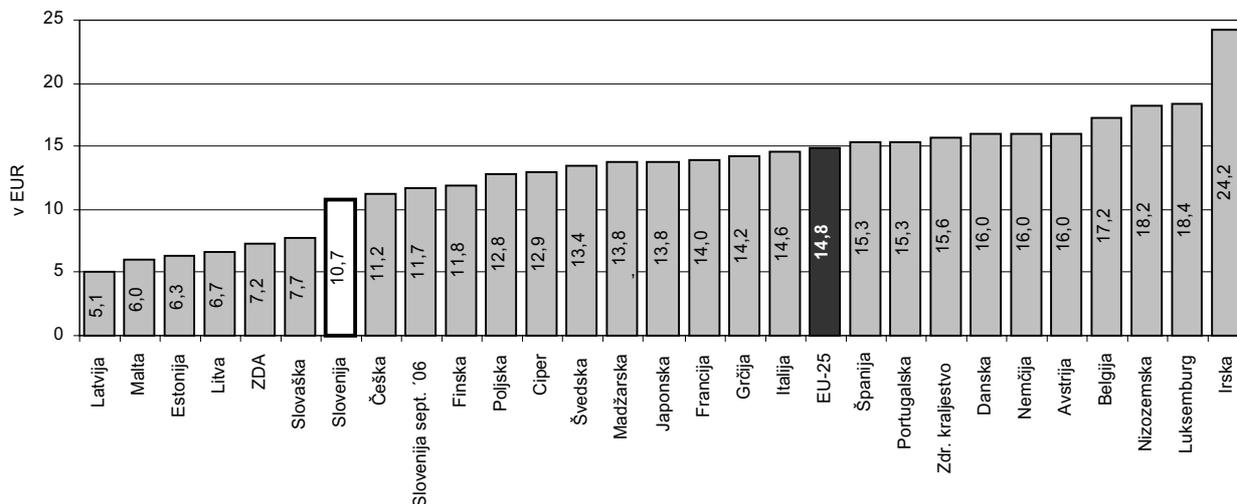

Vir: European electronic communications regulation and markets 2005 (11th report), 2006; Telekom Slovenije

Opomba: *Upoštevane so cene operaterja s prevladujočo tržno močjo, v ceno je vključen DDV.

gibanje doma (podražitev v letu 2006) in v tujini (cene lokalnih in nacionalnih klicev se v EU v zadnjih letih pod vplivom konkurence znižujejo). Pri primerjavi mednarodnih klicev se običajno upošteva cena klicev v ZDA, ki je bila v letu 2004 v Sloveniji na ravni 85 % evropskega povprečja. Mesečna naročnina za enojčni priključek je v septembru 2006 dosegala 79 % povprečne mesečne naročnine v EU v letu 2005, nižjo naročnino od Slovenije pa je imelo šest članic EU.

Slika 19: Naročnina* v fiksni telefoniji (enojčni priključek) v državah EU – september 2005

Vir: European electronic communications regulation and markets 2005 (11th report), 2006; Telekom Slovenije

Opomba: * Upoštevana je naročnina operaterja s prevladujočo tržno močjo, v ceno je vključen DDV.

E Zaposlenost in produktivnost

V tem poglavju nas zanima gibanje zaposlenosti in produktivnosti v mrežnih dejavnostih. Vpliv liberalizacije le-teh na zaposlenost je negotov, saj lahko odpiranje trgov konkurenci vpliva na zaposlenost tako v negativni kot v pozitivni smeri. Pozitivni vpliv je pričakovati zaradi znižanja cen, kar sproži večje povpraševanje, to pa se odraži na povečanju ponudbe in tako zaposlenosti. Seveda pa lahko konkurenčni pritiski zahtevajo znižanje stroškov in učinkovitejšo izrabo dela, kar pomeni, da se za enak obseg storitev število zaposlenih zmanjša. V obeh primerih se kot rezultat liberalizacije trgov pričakuje povečanje produktivnosti.

Podatki o zaposlenosti in produktivnosti po metodologiji nacionalnih računov so na voljo le za združene dejavnosti, tako da ločena obravnava posameznih mrežnih dejavnosti ni mogoča. Gibanje produktivnosti v nekaterih mrežnih dejavnostih tako analiziramo še na podlagi statističnih podatkov iz bilanc stanja in izkazov poslovnega izida za gospodarske družbe, ki pa so na voljo le v tekočih cenah, zato jih komentiramo relativno glede na gibanja v skupini gospodarskih družb v Sloveniji.

Oskrba z elektriko, plinom, paro in toplo vodo

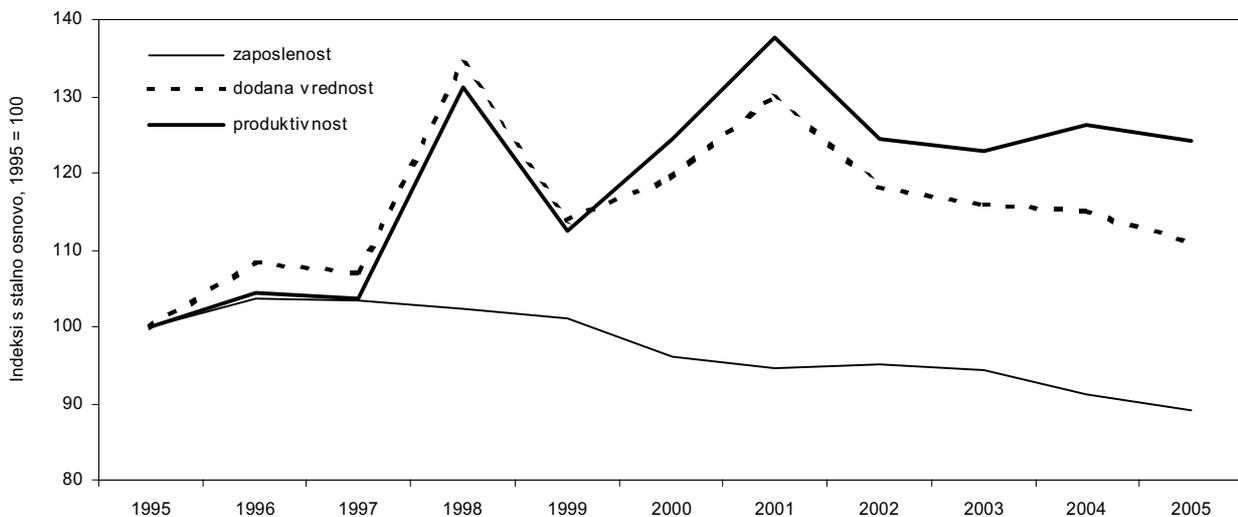
V zadnjih petih letih se je v dejavnosti oskrbe z elektriko, plinom, paro in toplo vodo produktivnost realno povečala bolj kakor pri vseh gospodarskih dejavnostih, zlasti zaradi nagle rasti v letih 2000 do 2002. Oskrba z električno energijo je le del zgoraj omenjene dejavnosti in zato se podatki nanašajo nanjo le deloma. V celotnem obdobju od leta 2000 do 2005 se je dodana vrednost, merjena

**Pri oskrbi z
elektriko
zaposlenost
nekoliko upada**

v stalnih cenah, v tej dejavnosti zvišala za 23,2 % (v celotnem gospodarstvu za 19,6 %), zaposlenost pa znižala za 5,5 % (v gospodarstvu je za 2,4 % porasla)³⁸. Predvsem racionalizacija pri številu zaposlenih je tako povzročila, da se je produktivnost povečala za 11,6 % bolj kakor v gospodarstvu.

Podatki o produktivnosti, ki se nanašajo strogo na dejavnost oskrbe z električno energijo in predstavljajo nominalna gibanja v zadnjih letih, se ne razlikujejo veliko od gibanj pri vseh gospodarskih družbah.³⁹ V obdobju 2000 do 2005 se je v tej dejavnosti dodana vrednost nominalno, v primerjavi z vsemi gospodarskimi družbami, znižala za 7,2 %, prav toliko pa se je znižala tudi zaposlenost, tako da relativnega porasta produktivnosti pri oskrbi z elektriko ni bilo. V grafu so opazna zlasti nihanja dodane vrednosti, ki vplivajo na nihanje produktivnosti, zaposlenost pa trendno upada. V letu 2001 je tako k višji dodani vrednosti pripomoglo povečanje proizvodnje električne energije za 6,2 %⁴⁰, analiza podatkov AJPES⁴¹ pa je pokazala tudi, da so se v tem letu v dejavnosti oskrbe z električno energijo močno zvišali izvozni prihodki in znižali materialni stroški. Z upadom dodane vrednosti v letu 2002 je povezana ustanovitev Holdinga Slovenske elektrarne v juliju 2001, ki združuje del slovenskih elektrarn, samo podjetje pa ni registrirano v dejavnosti oskrbe z električno energijo. S polnim delovanjem v letu 2002 je holding prevzel del prihodkov omenjenih elektrarn. V zadnjih nekaj letih pa je izboljševanje produktivnosti v dejavnosti oskrbe z električno energijo zastalo.

Slika 20: Zaposleni, dodana vrednost in produktivnost dejavnosti oskrbe z elektriko, relativno glede na vse gospodarske družbe 1995–2005

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, AJPES, 2006 in prej; preračuni UMAR

Kopenski transport

V dejavnosti kopenski transport je v zadnjih petih letih zaposlenost stagnirala, realno pa sta se dodana vrednost in produktivnost povečevali znatno počasneje kakor v gospodarstvu. Dejavnost kopenskega prometa združuje

³⁸ Bruto domači proizvod. Temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001–2005, SI-STAT, SURS.

³⁹ Uporabljeni so statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, ki jih zbira AJPES, posamezni vrednostni podatki po letih pa so v tekočih cenah.

⁴⁰ Bilanca proizvodnje in porabe električne energije letno, SI-STAT, SURS.

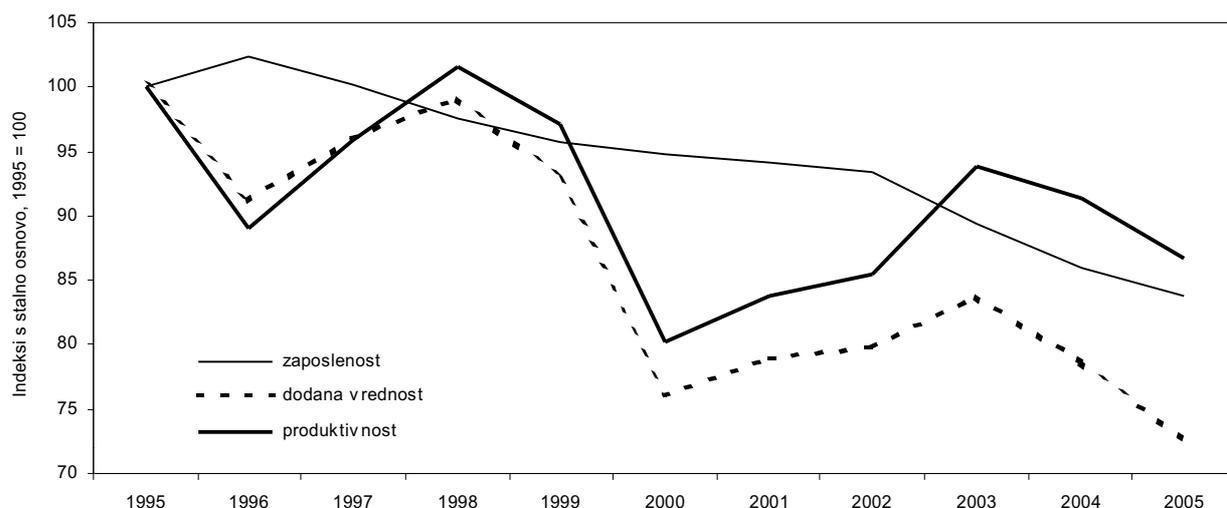
⁴¹ Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, AJPES.

železniški in še obsežnejši cestni promet, tako da gibanja omenjenih kazalnikov le deloma odsevajo gibanja na železnici. V obdobju 2000–2005 se je produktivnost v kopenskem prometu realno povečala za 11,0 % ali za 4,9 odstotka manj od rasti produktivnosti v gospodarstvu⁴².

V železniškem prometu je produktivnost nominalno⁴³ v zadnjih desetih letih zelo nihala, v zadnjih petih letih pa se je kljub siceršnjemu trendnemu zniževanju močno povečala v primerjavi z gibanjem produktivnosti gospodarskih družb skupaj. V letu 2005 glede na leto 2000 se je tako produktivnost v železniškem prometu relativno v primerjavi s produktivnostjo vseh gospodarskih družb povečala za 8,1 %. Velika nihanja produktivnosti znotraj obdobja je povzročalo nihanje v uspešnosti poslovanja, z velikimi nihanji in padci v doseženi dodani vrednosti. Produktivnost v zadnjem obdobju se je povečala zaradi precejšnjega upada števila zaposlenih na železnici, ki se je v obravnavanem obdobju, relativno glede na zaposlenost v vseh gospodarskih družbah, znižalo za 11,7 %. Poudariti velja, da nedavne rasti produktivnosti v železniškem prometu ne moremo povezati z liberalizacijo, saj trg še ni sproščen. Podatki razkrivajo bolj ali manj uspele poskuse sanacije Slovenskih železnic, ki poteka že daljše obdobje in naj bi bila do odprtja trga za (tujo) konkurenco zaključena.

Nihanje produktivnosti odraža bolj ali manj uspele poskuse sanacije na železnici

Slika 21: Zaposleni, dodana vrednost in produktivnost dejavnosti železniškega prometa, relativno glede na vse gospodarske družbe 1995–2005

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, AJ PES, 2006 in prej; preračuni UMAR

Pošta in telekomunikacije

Za poštno in telekomunikacijsko dejavnost je bilo v letih po izpeljani liberalizaciji sektorja telekomunikacij značilno razmeroma visoko povečanje produktivnosti ob istočasni rasti zaposlenosti. V obdobju od 2001 do 2005 se je produktivnost⁴⁴ v dejavnosti pošte in telekomunikacij realno povečala za 27,7 %, kar je precej več kakor v celotnem storitvenem sektorju (7,3 %) in tudi precej več kakor v predhodnem petletnem obdobju (1995–2000), ko je bila le 2,5-odstotna. V

V telekomunikacijah se odpiranje trgov delno že kaže v rasti zaposlenosti in produktivnosti

⁴² Bruto domači proizvod. Temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001–2005, SI-STAT, SURS.

⁴³ Uporabljeni so statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, ki jih zbira AJ PES, posamezni vrednostni podatki po letih pa so v tekočih cenah.

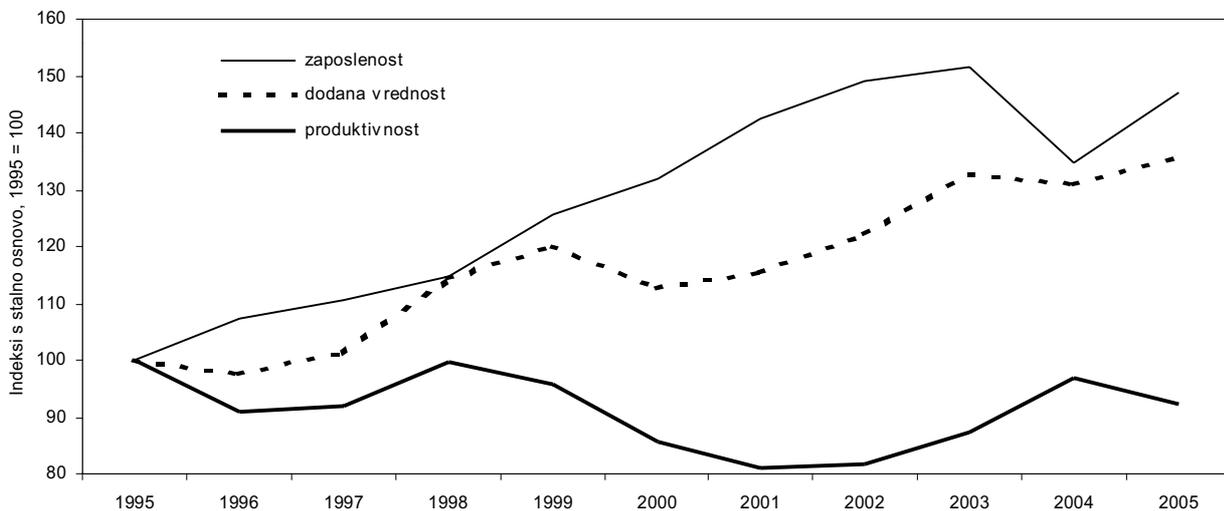
⁴⁴ Produktivnost je merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega.

Rast produktivnosti v poštnih storitvah je povezana s pripravami na odprtje trga

istem obdobju je bila večja tudi zaposlenost, in sicer za 7,4 %. Rast števila zaposlenih se je po letu 2001 v primerjavi z drugo polovico devetdesetih let precej upočasnila⁴⁵. Menimo, da je razmeroma visoko rast produktivnosti po letu 2001 ob istočasnem povečanju števila zaposlenih vsaj deloma mogoče pripisati učinkom odpiranja trga telekomunikacij na racionalizacijo poslovanja na eni strani in na rast trga na drugi strani⁴⁶.

V obdobju 2000–2005 se je produktivnost v poštni in kurirski dejavnosti precej okrepila, po tem ko se je v prejšnjem petletnem obdobju močno zniževala⁴⁷. V zadnjem obdobju je narasla za 5,9 % relativno glede na vse gospodarske družbe, pri čemer se je zaposlenost povečala za 9,7 %, dodana vrednost pa nominalno za 16,2 %. V prejšnjem petletnem obdobju se je produktivnost znižala za 16,3 %, tako da njeno rast v zadnjih letih lahko povezujemo s konsolidacijo v dejavnosti, kot predpripravo na večjo odprtost trga, ki se bo v skladu z direktivami EU zgodila v naslednjih letih.

Slika 22: Zaposleni, dodana vrednost in produktivnost poštnih in kurirskih dejavnosti, relativno glede na vse gospodarske družbe 1995–2005

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, AJ PES, 2006 in prej; preračuni UMAR

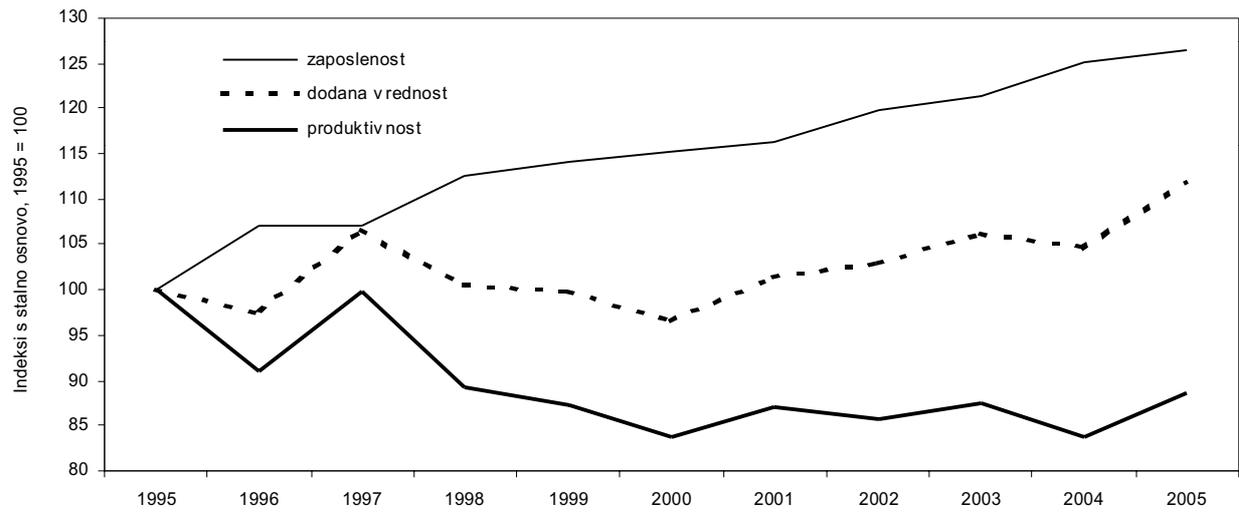
V telekomunikacijski dejavnosti je dodana vrednost v zadnjem obdobju rasla skoraj dvakrat hitreje od zaposlenosti. Produktivnost se je zato nominalno v primerjavi z vsemi gospodarskimi družbami od leta 2000 do leta 2005 povečala za 7,8 %, medtem ko se je v prejšnjem petletnem obdobju znižala za 14,5 %. Med vsemi obravnavanimi dejavnostmi rast produktivnosti v telekomunikacijski še najlaže povežemo z večjo odprtostjo trga, ki že prinaša pozitivne rezultate.

⁴⁵ Bruto domači proizvod. Temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001–2005, SI–STAT, SURS. V obdobju 1995–2000 se je število zaposlenih v dejavnosti pošte in telekomunikacij povečalo za 25,4 %.

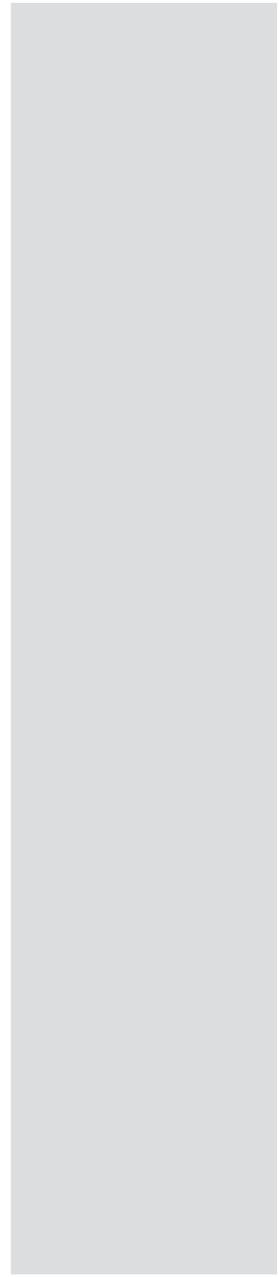
⁴⁶ Podatki kažejo stalno in razmeroma visoko rast trga telekomunikacij v Sloveniji. Velikost trga elektronskih komunikacij, merjena s prihodki od prodaje telekomunikacijskih storitev, je po podatkih Eurostata v letu 2004 (zadnji dosegljivi podatki) znašala 1086 milijonov evrov. Njegov obseg se je od leta 1995 povečal za več kakor 4,5-krat. Rast tega trga v zadnjih letih izhaja predvsem iz hitre krepitve trga mobilne telefonije, povečuje pa se tudi pomen prihodkov od oddajanja hrbtničnega omrežja. V strukturi vseh prihodkov postopno izgublajo pomen storitve fiksne telefonije, v zadnjih letih pa tudi prihodki od medomrežnega povezovanja, kar odseva zniževanje cen na tem področju. Na rast trga telekomunikacij kažejo tudi podatki o opremljenosti prebivalstva z napravami informacijsko-komunikacijske tehnologije. Leta 2006 jih je tako že dobrih 87 % uporabljalo mobilni telefon, 51 % internet (leta 2005 47 %) in 34 % gospodinjev je imelo širokopasovni dostop do interneta (leta 2004 19 %).

⁴⁷ Uporabljeni so statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, ki jih zbira AJ PES, posamezni vrednostni podatki po letih pa so v tekočih cenah.

Slika 23: Zaposleni, dodana vrednost in produktivnost telekomunikacijske dejavnosti, relativno glede na vse gospodarske družbe 1995–2005

Vir: Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb, AJPES, 2006 in prej; preračuni UMAR

4 Zaključek

Med strukturnimi reformami za povečanje konkurenčnosti gospodarstev ima pomembno mesto liberalizacija mrežnih dejavnosti. V delovnem zvezku smo predstavili izpeljane reforme na tem področju in njihovo uresničevanje v Sloveniji. Z uporabo izbranih indikatorjev, kakršni so delež državnega lastništva, struktura trgov, gibanje cen, produktivnosti in zaposlenosti, smo ocenjevali prve rezultate odpiranja teh trgov konkurenci.

V zadnjih petih letih je v Sloveniji potekalo pospešeno spreminjanje zakonodajnega okvira, ki daje pravno podlago za liberalizacijo mrežnih dejavnosti. Procesi prilagajanja slovenske zakonodaje evropski v smeri odpiranja trgov za konkurencu so se začeli okrog leta 2000, za večino dejavnosti pa je bilo prelomno tudi leto 2004, ko smo s sprejetjem Zakona o elektronskih komunikacijah, novele Energetskega zakona in Resolucije o nacionalnem energetskem programu prenesli v slovensko zakonodajo najnovejše evropske smernice glede razvoja mrežnih dejavnosti. V večini dejavnosti sprejeta zakonodaja danes predstavlja ustrezen okvir za razvoj teh trgov glede na usmeritve EU oziroma se z njimi sproti dopolnjuje. Izjema je železniški promet, v katerega so bile v letu 2002 z noveliranjem Zakona o železniškem prometu uvedene ne najustreznejše spremembe, ki jih ni narekovala evropska zakonodaja. Novi zakon, ki je bil sprejet nedavno, pa bo v naš pravni red prenesel evropsko zakonodajo t. i. drugega paketa železniških direktiv, ki je bil v EU sprejet v letu 2004.

Med ovirami za vstop na trge mrežnih dejavnosti je poleg visoke koncentracije ponudnikov storitev pomembna predvsem počasnost uveljavljanja sprejete zakonodaje v praksi, ki je pogosto tudi posledica velikih začetnih težav na novo vzpostavljenih regulatornih organov. Na trgu z električno energijo so glavne ovire za vstop konkurentov v panogo visoka koncentracija ponudnikov, netržno dodeljevanje omejenih čezmejnih prenosnih zmogljivosti in nezadostno ločevanje sistemskih operaterjev od dobaviteljev. Trg zemeljskega plina zaznamuje velika koncentracija ponudnikov na veleprodajnem in na maloprodajnem trgu za velike uporabnike, najbolj pa njegov razvoj omejujejo dolgoročne pogodbe o odjemu zemeljskega plina. Na telekomunikacijskem trgu so bili v zadnjih dveh letih storjeni pomembni premiki pri odpiranju trgov, ko so bile odpravljene nekatere pomembne ovire za konkurencu, kot na primer zaostanki na področju medomrežnega povezovanja, razvezave lokalne zanke in prenosljivosti številok. Konkurencu na trgu poštnih storitev omejuje razmeroma velik obseg rezerviranega področja univerzalnih poštnih storitev, liberalizacija tega trga pa je v EU nasploh še na začetku. Na železnici imamo še vedno le enega ponudnika, saj nekoliko zamujamo z uvajanjem direktiv EU.

Poleg odpiranja trgov je za izboljšanje učinkovitosti oskrbe s storitvami pomembna tudi privatizacija ponudnikov storitev v mrežnih dejavnostih, ki večinoma še ni bila izpeljana. Na področju oskrbe z električno energijo je bila država ob koncu leta 2005 edina lastnica podjetja za prenos električne energije, večinska lastnica pa v distribucijskih podjetjih in vseh večjih podjetjih za proizvodnjo električne energije razen v nukleariki. Država je tudi največja, 31-odstotna lastnica največjega ponudnika zemeljskega plina, distribucijska podjetja pa so večinoma v lasti domačih pravnih oseb ali občin. Edini slovenski železniški prevoznik je v celoti v državni lasti, prav tako ponudnik univerzalnih poštnih storitev. Tudi privatizacija najpomembnejšega operaterja v fiksni telefoniji, ki je v 62,5-odstotni državni lasti, še ni bila izpeljana.

Indikatorji strukture trga kažejo, da se konkurenca v večini mrežnih dejavnosti vzpostavlja počasi, tam, kjer so bili v zadnjih letih narejeni pozitivni premiki, pa je tržni delež prevladujočega operaterja še razmeroma visok. Na telekomunikacijskem področju je problematika največja v fiksni telefoniji (notranji klici), kjer se je število operaterjev na do nedavno monopolnem trgu povečalo na štiri, vendar je bil tržni delež vodilnega sredi leta 2006 še vedno 99-odstoten. Na trgu tretje generacije mobilne telefonije za zdaj ponuja storitve en sam operater, vendar je bila v letu 2006 licenca podeljena še dvema. Na trgih mednarodnih klicev v fiksni telefoniji, dostopa do interneta in v mobilni telefoniji je konkurenca večja, a z razmeroma visokim deležem največjih ponudnikov v mednarodni fiksni telefoniji in mobilni telefoniji. Na področju energetike pri električni energiji je še vedno velika stopnja koncentracije ponudnikov na proizvodnem trgu in trgu na debelo, na maloprodajnem pa obstaja konkurenca in noben ponudnik nima prevladujočega položaja na trgu. Kar zadeva zemeljski plin konkurenca med dobavitelji na veleprodajnem trgu tako rekoč ni, saj je imel največji v letu 2005 99 % trga, v prodaji na drobno pa konkurenca je. Med izvajalci poštnih storitev še vedno več kakor štiri petine prihodkov ustvari ponudnik univerzalne storitve, v železniškem prometu pa imamo le enega ponudnika storitev.

Gibanje cen storitev v mrežnih dejavnostih je nekako še vedno odsev censkega oblikovanja v preteklosti in vpliva drugih dejavnikov, v nekaterih dejavnostih pa deloma že razkriva vzpostavljanje konkurenčne tržne strukture. Upadanja relativnih cen (v primerjavi s CPI) telekomunikacijskih storitev, značilno po letu 2002, je bilo v letu 2006 konec. Razlog je bil v povišanju naročnine in cen notranjih klicev vodilnega operaterja v fiksni telefoniji, kar kaže na zdaj še šibko tržno moč konkurentov na tem trgu, ki praviloma ponujajo cenejše storitve. V mobilni telefoniji in mednarodnih klicih v fiksni telefoniji se cene po letu 2003 pod pritiskom konkurence znižujejo. Cene električne energije se oblikujejo prosto le za industrijo, za gospodinjstva pa bodo sproščene v juniju 2007. Za prve je po letu 1999 značilno upadanje glede na povprečno ceno v EU, kar lahko po juliju 2001, ko se je trg sprostil, deloma pripišemo tudi večji konkurenci na tem trgu, vse več odjemalcev pa se tudi že odloča za zamenjavo dobavitelja. Cene električne energije za gospodinjstva v primerjavi s CPI po letu 2000 tendenčno upadajo, v primerjavi s povprečjem EU pa se ohranjajo na ravni okoli 80 %.

Odpiranje trgov konkurenci deloma že učinkuje na rast produktivnosti. Takšen primer so predvsem telekomunikacije, saj podatki za združeno dejavnost pošta in telekomunikacije kažejo na razmeroma visoko rast produktivnosti (glede na preteklo petletno obdobje in glede na celotni sektor storitev) po letu 2000 ob istočasnem povečanju števila zaposlenih, kar lahko povežemo z učinki odpiranja trga telekomunikacij na racionalizacijo poslovanja na eni strani in na rast trga na drugi strani. Podatki za dejavnost oskrbe z elektriko za zadnjih pet let ne kažejo izboljšanja produktivnosti glede na vse gospodarske družbe, čeprav je očitna racionalizacija pri številu zaposlenih. V železniškem prometu ter v poštni in kurirski dejavnosti, kjer je liberalizacija še v začetni fazi, porast produktivnosti še ni odsev večjih sprememb konkurenčnosti trgov, ampak ga lahko pripišemo pripravam na te spremembe. V železniškem prometu povečanje produktivnosti sodi v okvir še ne povsem uspešno končane sanacije Slovenskih železnic, pri poštni dejavnosti pa se naš vodilni ponudnik storitev pospešeno pripravlja na liberalizacijo, ki se bo zgodila v naslednjih letih.

Literatura in viri

Analiza trga poštnih storitev v Republiki Sloveniji v letu 2005 (junij 2006). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Pridobljeno oktobra 2006 na <http://www.apek.si>.

Bruto domači proizvod. Temeljni agregati nacionalnih računov in zaposlenost, 2001–2005. Prva objava (15. 9. 2006). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 15. 9. 2006 na <http://www.stat.si>.

Cene poštnih storitev pošiljanja pisem različne gramature na dan 11. VIII. 2006. Pridobljeno 11. 8. 2006 na spletnih straneh vodilnih poštnih operaterjev držav EU.

Economic reforms and competitiveness: key messages from the European Competitiveness Report 2006 (2006). Bruselj: Evropska komisija.

Electricity prices, Households (2006). Luxembourg: Eurostat, Themes, Environment and Energy. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Electricity prices, Industry. (2006). Luxembourg: Eurostat, Themes, Environment and Energy. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Energetski zakon (1999, 2000), Uradni list RS, št. 79/99 in 8/00.

European Electronic Communications Regulation and Markets 2005 (11th Report). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (2006). Bruselj: Evropska komisija.

European electronic communications regulation and markets 2005 (11th report) (2006). Bruselj: Evropska komisija, 20. 2. 2006.

Evaluation of the performance of network industries providing services of general economic interest. 2005 Report (2005). Bruselj: Evropska komisija. Commission Staff Working Document, 20. 12. 2005.

Gas prices, Households (2006). Luxembourg: Eurostat, Themes, Environment and Energy. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Gas prices, Industry (2006). Luxembourg: Eurostat, Themes, Environment and Energy. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Indeksi cen življenjskih potrebščin (2006). Ljubljana: Statistični urad RS, SI-STAT. Pridobljeno decembra 2006 na <http://www.stat.si>.

Kirchner, C., in IBM Business Consulting Services (2004). *Rail Liberalisation Index 2004*. Berlin: Univerza Humboldt. Pridobljeno novembra 2006 na <http://ec.europa.eu/transport/rail/market/doc/lib2004-en-sum.pdf>.

Kmet, R. (2001). *Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Delovni zvezek št. 9/letnik X/2001.

Letno poročilo 2005 (februar 2006). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Pridobljeno oktobra 2006 na <http://www.apek.si>.

Letno poročilo o poslovanju Pošte Slovenije za leto 2005 (2006). Maribor: Pošta Slovenije. Pridobljeno novembra 2006 na <http://www.posta.si/index.aspx>.

Market performance of network industries providing services of general economic interest: a first horizontal assessment (2001). Bruselj: Evropska komisija, 7. 12. 2001.

Market share of the largest generator in the electricity market (2006). Luxembourg: Eurostat, Structural Indicators. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

New Cronos Database – Information society statistics (2006). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno decembra 2006 na <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.

Odlok o programu prodaje državnega finančnega in stvarnega premoženja za leto 2006 in 2007 (2005). Uradni list RS, št. 116/2005.

Osnutek sprememb in dopolnitev Zakona o elektronskih komunikacijah (2006). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo. Pridobljeno maja 2006 na <http://www.mg.gov.si>.

Poročilo o delu Agencije za energijo in stanju na področju energetike v letu 2001 (2002). Maribor: Agencija za energijo. Pridobljeno avgusta 2006 na <http://www.agen-rs.si>.

Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2005 (2006). Maribor: Javna agencija RS za energijo.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o železniškem prometu (2007). Uradni list RS, št. /07.

Resolucija o Nacionalnem energetskega programu (2004). Uradni list RS, št. 57/04.

Slovenski telekomunikacijski trg v prvem polletju 2006 (2006). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Pridobljeno oktobra 2006 na <http://www.apek.si>.

Splošni akt o spremembah in dopolnitvah splošnega akta o vsebini in obliki obvestila o zagotavljanju javnih komunikacijskih omrežij oziroma izvajanju javnih komunikacijskih storitev (2005). Uradni list RS, št. 118/2005.

Statistične informacije, Informacijska družba, Poštne in telekomunikacijske storitve, Slovenija, 4. četrtletje 2005 (marec 2006). Ljubljana: Statistični urad RS, št. 2.

Statistične informacije, Informacijska družba, Uporaba IKT v gospodinjstvih in po posameznikih, Slovenija, 1. četrtletje 2005 (januar 2006). Ljubljana: Statistični urad RS, št. 1.

Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb (2006 in prejšnja leta). Ljubljana: AJ PES.

Strateške usmeritve Vlade Republike Slovenije pri privatizaciji slovenske elektroenergetike (2006). Sklep redne seje Vlade RS, 27. 7. 2006.

The Impact on Universal Service of Full Market Accomplishment of the Postal Internal Market in 2009 – Annexes (2006). Woluwe Garden: PricewaterhouseCoopers. Pridobljeno avgusta 2006 na http://ec.europa.eu/internal_market/post/doc/studies/2006-impact-report_en.pdf.

Zakon o elektronskih komunikacijah (2004). Uradni list RS, št. 43/04.

Zakon o preoblikovanju in privatizaciji javnega podjetja Slovenske železnice, d. d. (2003). Uradni list RS, št. 26/03.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Energetskega zakona (2004). Uradni list RS, št. 51/04.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o poštnih storitvah (2004). Uradni list RS, št. 37/04.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o železniškem prometu (2002). Uradni list RS, št. 110/02.

Zakona o železniškem prometu (1999). Uradni list RS, št. 92/99.

Zakona o železniškem prometu (2005). Uradni list RS, št. 26/05.

Zmagaj, P. (2006). Ob zamenjavi operaterja lahko obdržimo svojo staro fiksno številko. Ljubljana: *časnik Finance*, 26. 6. 2006, str. 24.

Železniški blagovni prevoz, Slovenija, leto 2005 (2006). Ljubljana: Statistični urad RS, SI-STAT. Pridobljeno decembra 2006 na <http://www.stat.si>.

Izšlo v zbirki Delovni zvezki*:

Letnik XII, leto 2003

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2002, J.M. Novak
- št. 2. Strukturne spremembe v predelovalnih dejavnostih v Sloveniji, G. Kovačič, mag. R. Kmet Zupančič, J. Kušar
- št. 3. Poslovanje in finančni viri javnih zavodov v letih 2001 in 2002, E. Zver
- št. 4. Kultura kot razvojni dejavnik države in regij, mag. B. Lipovšek
- št. 5. Izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar

Letnik XIII, leto 2004

- št. 1. Productivity growth and functional upgrading in foreign subsidiaries in the slovenian manufacturing sector, M. Rojec, B. Majcen, A. Jaklič, S. Radošević
- št. 2. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letih 2002 in 2003, mag. R. Kmet Zupančič, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, E. Zver
- št. 3. An Analysis of Past and Future GDP Growth in Slovenia, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2004)
- št. 4. Future GDP Growth in Slovenia: Looking for Room for Improvement, E.L.W. Jongen / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2004)
- št. 5. On the Possibility of Negative Effects of EU Entry on Output, Employment, Wages and Inflation in Slovenia, A. Brezigar
- št. 6. Razvoj malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji, L. Žakelj

Letnik XIV, leto 2005

- št. 1. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2003, J. M. Novak
- št. 2. Značilnosti finančnih ukrepov industrijske politike v Sloveniji, dr. A. Murn
- št. 3. Regulirane cene v Sloveniji 1992–2004, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 4/2005)
- št. 4. Vpliv cene nafte na inflacijo, M. Hafner / (izšlo skupaj z DZ št. 3/2005)
- št. 5. Učinki vstopa Slovenije v EU na gospodarska gibanja v letu 2004, uredila: mag. M. Bednaš. Avtorji prispevkov: B. Ferk, M. Hafner, S. Jurančič, J. Kondža, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, T. Kraigher, mag. J. Markič, J. Povšnar, dr. M. Rojec, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 6/2005)
- št. 6. Izzivi makroekonomskih politik do prevzema evra, mag. B. Vasle, mag. M. Bednaš, dr. J. Šušteršič, dr. A. Kajzer / (izšlo skupaj z DZ št. 5/2005)
- št. 7. Analiza ekonomske upravičenosti začasne uvedbe vinjet v Sloveniji, J. Povšnar (nosilec), M. Ferjančič, J. Kušar / (izšlo skupaj z DZ št. 8/2005)
- št. 8. Analiza stroškov ob uvedbi dvojnega označevanja cen in pri prevzemu evra, M. Koprivnikar Šušteršič, mag. B. Vasle / (izšlo skupaj z DZ št. 7/2005)
- št. 9. Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar
- št. 10. Srednjeročna in dolgoročna projekcija demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent, T. Kraigher
- št. 11. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2004, Janez Kušar, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, mag. G. Kovačič, J. Povšnar, mag. A. Vidrih, E. Zver
- št. 12. Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije, urednici: mag. M. Bednaš, dr. A. Kajzer
- št. 13. Analiza uspešnosti napovedi UMAR, M. Ferjančič
- št. 14. Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji, dr. A. Kajzer

*Indeks izdanih Delovnih zvezkov je v celoti dosegljiv na UMAR-jevi spletni strani.

Letnik XV, leto 2006

- št. 1. Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativen in kvalitativen pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, mag. G. Kovačič, dr. T. Jagrič
- št. 2. Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets, M. Ferjančič, A. Burger
- št. 3. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak
- št. 4. Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj
- št. 5. Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, Uredila dr. A. Kajzer, avtorji prispevkov: A. Kajzer, T. Kraigher, S. Kovačič, G. Kovačič, F. Klužer, A. Brezigar Masten, T. Čelebič, D. Kidrič
- št. 6. Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš
- št. 7. Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjestev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan
- št. 8. Vzorci trošenja gospodinjestev v Sloveniji in Evropski uniji, mag. A. Tršelič Selan
- št. 9. Denarni prejemki v javnem financiranju Slovenije, Uredila: Maja Kersnik, avtorji prispevkov: M. Kersnik, L. Apohal Vučkovič, S. Kovačič, D. Kidrič, A. Poje
- št. 10. Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2005, R. Kmet Zupančič, M. Koprivnikar Šušteršič, M. Kovač, G. Kovačič, J. Kušar, J. Povšnar, E. Zver
- št. 11. Firm or Private Value: What is Behind the Creation of Multiple Blockholder Structure?, A. Brezigar Masten, A. Gregorič, K. Zajc
- št. 12. Reforma Pakta stabilnosti in rasti, M. Bednaš
- št. 13. Metodološke spremembe merjenja cenovne in stroškovne konkurenčnosti, S. Jurančič
- št. 14. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2005, J. M. Novak
- št. 15. Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar

Letnik XVI, leto 2007

- št. 1. Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva, B. Ferik
- št. 2. Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju, M. Kovač, E. Erjavec, S. Kavčič
- št. 3. Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih - učinki liberalizacije, R. Kmet Zupančič, J. Povšnar

<p>Zbirka Delovni zvezki</p>	<p>3/2007: Strukturne spremembe v mrežnih dejavnostih – učinki liberalizacije, R. Kmet Zupančič, J. Povšnar 2/2007: Napovedovanje sprememb dodane vrednosti dejavnosti kmetijstva v Sloveniji v tekočem srednjeročnem obdobju, M. Kovač, E. Erjavec, S. Kavčič 1/2007: Zadolževanje in prezadolženost prebivalstva, B. Ferik 15/2006: Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, J. Pečar 14/2006: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2005, J.M. Novak 13/2006: Metodološke spremembe merjenja cenovne in stroškovne konkurenčnosti, S. Jurančič 12/2006: Reforma Pakta stabilnosti in rasti, M. Bednaš 11/2006: Firm of Private Value: What is Behind the Creation of Multiple Blockholder Structure?, A. Brezigar Masten, A. Gregorič, K. Zajc 10/2006: Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letu 2005, uredila R. Kmet Zupančič 9/2006: Denarni prejemki prebivalcev v javnem financiranju Slovenije, uredila M. Kersnik 8/2006: Vzorci trošenja gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 7/2006: Metodološke značilnosti ankete o porabi gospodinjstev v Sloveniji in Evropski uniji, A. Tršelič Selan 6/2006: Metodologija izračuna indeksa razvojne ogroženosti za obdobje od 2007 do 2013, J. Pečar, D. Kavaš 5/2006: Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, uredila: A. Kajzer 4/2006: Podjetniška aktivnost in podjetniško okolje v Sloveniji, L. Žakelj 3/2006: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, J.M. Novak 2/2006: Does Exporting Boost Capital Investments? The Evidence from Slovenian Manufacturing Firms' Balance Sheets; M. Ferjančič, A. Burger 1/2006: Ključni sektorji slovenskega gospodarstva: Kvantitativni in kvalitativni pristop s poudarkom na primeru predelovalnih dejavnosti, G. Kovačič, T. Jagrič</p>
<p>Socialni razgledi</p>	<p>SR podajajo sliko tega, kako dobro ali slabo živimo v Sloveniji. Pri analizi socialne stratifikacije slovenske družbe smo opredelili štiri dohodkovne razrede, in jih uporabili za analizo podatkov o dohodkih in porabi gospodinjstev. Številne podatke smo povezali v enoten okvir analize družbene kohezije, socialnega kapitala in zadovoljstva z življenjem. SR prinašajo novosti tudi z obravnavo posebne teme - dolgožive družbe. Ukvarjamo se z izzivi in priložnostmi, ki jih razvojno dejstvo staranja družbe postavlja ne zgolj sistemom socialne varnosti, temveč tudi sistemom vedno bolj (pre)obremenjenih opornih omrežij in medosebnih odnosov, ki se lahko lomijo pod previsokimi pričakovanji in bremenimi.</p>
<p>Pomladansko / Jesensko poročilo</p>	<p>Pomladansko poročilo 2006 Jesensko poročilo 2006</p>
<p>Zbirka Analize, raziskave in razvoj</p>	<p>Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013), 2005 Poročilo o razvoju 2006, 2006 Slovenia – On the Way to the Information Society, 2004 Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – povzetek Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2001–2006)</p>
<p>IB revija</p>	<p>IB revija 4/2006 VSEBINA: Boris Gramc: Dejavniki notranjega podjetništva: Primer Slovenije. Matija Rojec: Struktura in politika nabav podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji. Marijana Bednaš: Reforma pakta stabilnosti in rasti. Ana Murn: Ugotavljanje učinkovitosti državnih pomoči. Milena Bevc: Reforma financiranja visokega šolstva v Sloveniji za povečano zasebno financiranje – potrebnost in pogoji za uspeh. Razprave Alenka Kajzer: Kako povečati stopnjo zaposlenosti v Sloveniji? – uvod v okroglo mizo demografsko socialni izzivi Slovenije. Miroljub Ignjatović: Položaj mladih na trgu delovne sile. Nada Stropnik: Položaj in problemi mladih družin z vidika zaposlovanja ter usklajevanja dela in družine. Milena Bevc: Položaj mladih na trgu dela v luči sistema financiranja visokega šolstva ter meddržavne mobilnosti in migracij mladih. Monika Šlebinger, Ksenja Pušnik, Barbara Bradač: Pristopi k politiki aktivnega staranja. Tine Stanovnik: Trg dela in možne smeri razvoja pokojninskega sistema v Sloveniji. Dušan Kidrič: Spodbude delodajalcem za podaljšanje aktivnosti starejših zaposlenih. Janez Malačič: Mladi in starejši v pasteh sprememb na trgu dela.</p>

Naročilnica	*Naročilnica obsega en tiskani in en brezplačni izvod v e-verziji (publikacij, ki so na voljo v e-verziji). Vsak naslednji izvod v eni ali drugi verziji se obračuna dodatno. Pri naročilnici na izvod v e-verziji (brez tiskane verzije) imate 10 % popusta.				
Popusti	Na količino – po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25 %), za naročilo na več mesečnih zbirk (na dve zbirki 20 % in 25 % za naročilo na vsaj tri).				
Naročilo in informacije	UMAR, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana; telefon 01-478-1043; fax 01-478-1070. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti. E-pošta: publicistika.umar@gov.si ; za informacije o ostalih publikacijah se lahko obrnete na naš spletni naslov: http://www.gov.si/umar/public.php				
Obnavljanje	Naročilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto.				
Odpoved	Odpoved naročilnice velja po izteku leta, za katero je bila obnovljena. Posredovana mora biti pisno, najkasneje do konca koledarskega leta.				
Naziv ustanove in ime kontaktne osebe, oz. ime naročnika in tel. št.					
Naslov naročnika				E-naslov	
ID za DDV	Zavezanec za DDV	☐ DA	☐ NE	Datum:	
Želim koristiti tudi naslednje brezplačne možnosti:					
prejemati brezplačen e-izvod publikacije na e-naslov (poleg izvoda, ki ga prejmem po navadni pošti)					☐
prejemati geslo na svoj elektronski naslov (ob spremembi gesla)					☐
prejemati obvestila o izdaji novih publikacij					☐
Periodika					
	SIT	EUR	Vpišite število izvodov*		
			tiskani	e-izvod	
<i>Ekonomsko ogledalo. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500,00 SIT / 6,26 EUR.</i>	16.000,00	66,77			
<i>Slovenian Economic Mirror. 11 števil letno. Cena za en izvod 1.500,00 SIT / 6,26 EUR.</i>	16.000,00	66,77			
<i>Pomladansko / Jesensko poročilo. Letna naročilnica za eno publikacijo 2.500,00 SIT / 10,43 EUR.</i>	5.000,00	20,86			
<i>Spring / Autumn Report. Letna naročilnica za eno publikacijo 3.500,00 SIT / 14,61 EUR.</i>	7.000,00	29,21			
Poročilo o razvoju	3.000,00	12,52			
Development Report	3.000,00	12,52			
Zbirka Delovni zvezki (za posamezne teme se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke; cena po ceniku velja za en izvod).	2.200,00	9,18			
IB revija. Štiri številke letno.	10.000,00	41,73			
<i>Ejnoja številka stane 3.000,00 SIT / 12,52 EUR, dvojna številka stane 4.000,00 SIT / 16,69 EUR.</i>					
<i>Info IMAD / UMAR Info. 1 izvod brezplačno. Koristne informacije o UMAR. Slovensko, angleško.</i>					
V primeru, da ne naročate celotne zbirke, vpišite izbrano publikacijo:					
Knjižne izdaje					
	SIT	EUR	Vpišite število izvodov*		
			tiskani	e-izvod	
Socialni razgledi 2006 (knjiga ali CD)	3.834,24	16,00			
Socialni razgledi 2006 (knjiga in CD)	4.792,80	20,00			
Social Overview 2006 (knjiga ali CD)	6.230,64	26,00			
Social Overview 2006 (knjiga in CD)	9.585,60	40,00			
Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga in CD).	2.500,00	10,43			
Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2002–2003 (knjiga ali CD).	1.900,00	7,93			
Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga in CD).	5.000,00	20,86			
Human Development Report Slovenia 2002–2003 (knjiga ali CD).	4.300,00	17,94			
Strategija razvoja Slovenije (SRS 2006–2013)	1.500,00	6,26			
Slovenia's Development Strategy (SDS 2006–2013)	2.000,00	8,35			
M. Stare, R. Kmet Zupančič, M. Bučar: Slovenija – On the Way to the Information Society, 2004	4.600,00	19,20			
Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006) – povzetek	1.000,00	4,17			
Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU – summary	1.500,00	6,26			
Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU (SGRS 2000–2006)	3.500,00	14,61			
Slovenija in the New Decade: Sustainability, Competitiveness, Membership in the EU	7.000,00	29,21			
B. Radej, A. Pirc Velkavrh, L. Globevnik: Indikatorji o okolju in razvoju/Indicators on environment and development, 1999	1.880,00	7,85		/	
J. Seljak: Kazalec uravnoteženega razvoja / Sustainable Development Indicators, 2001	3.000,00	12,52		/	
Matija Rojec: Prestrukturiranje z neposrednimi tujimi investicijami: Slovenija/Restructuring with foreign direct investment: The Case of Slovenia, 1998.	2.000,00	8,35		/	
Za ostale knjižne izdaje se lahko obrnete na spletno stran oz. gornje naslove in tel. številke (vpišite izbrano knjižno izdajo):					
Cene v evrih so preračunane po tečaju zamenjave 1 euro = 239,640 SIT.					
Davek	8,5-odstotni DDV ni vključen v ceni.				29. december 2006